

Archeologienota

Veurne, Pannepoortstraat 6

Deel 1: Verslag van Resultaten

Titel
Archeologienota Veurne, Pannepoortstraat 6. Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteur
Delphine Saelens

Erkende archeoloog
BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer
2021-0868

Plaats en datum
Gent, 25 augustus 2021

Reeks en nummer
BAAC Vlaanderen Rapport 1938
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot
KBR

Inhoud

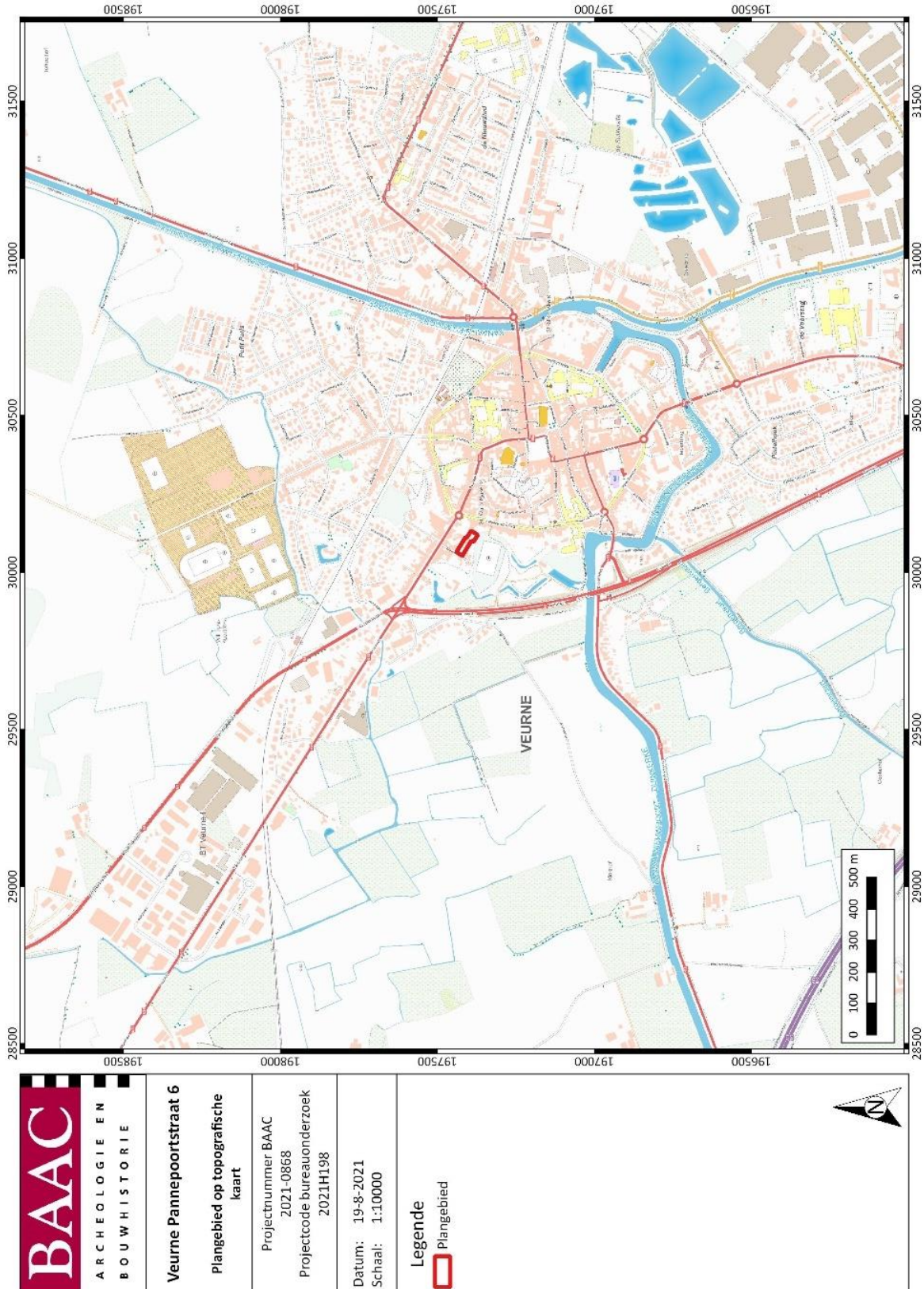

1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Juridisch kader en onderzoektraject	4
1.3	Aanleiding	4
1.4	Huidige situatie en geplande werken	5
1.4.1	Huidige situatie	5
1.4.2	Geplande werken en bodemingrepen	6
1.5	Randvoorwaarden.....	7
2	Bureauonderzoek	8
2.1	Werkwijze en strategie	8
2.1.1	Onderzoeksdoelstelling	8
2.1.2	Onderzoeksvragen	8
2.1.3	Methoden en technieken.....	8
2.2	Assessment	10
2.2.1	Landschappelijk kader	10
2.2.2	Historisch kader.....	21
2.2.3	Cartografische bronnen	24
2.2.4	Orthofotografische bronnen	37
2.2.5	Archeologisch kader	39
2.3	Synthese onderzoeksresultaten.....	50
2.3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	50
2.3.2	Archeologische verwachting.....	50
2.3.3	Syntheseplan	51
2.4	Besluit.....	53
2.4.1	Potentieel op kennisvermeerdering	53
2.4.2	Afweging noodzaak verder vooronderzoek.....	53
2.4.3	Keuze onderzoeksmethode	53
2.4.4	Afbakening onderzoeksterrein	55
3	Samenvatting.....	56
4	Lijsten.....	57
4.1	Figurenlijst.....	57
4.2	Plannenlijst.....	57
4.3	Tabellenlijst	58
5	Bibliografie	59

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Veurne, Pannepoortstraat 6		
Ligging	Pannepoortstraat 6, , gemeente Veurne, provincie West-Vlaanderen		
Kadaster	Gemeente Veurne, Afdeling 1, Sectie B, Perceel 112M5 Sectie A, Perceel 69S4 (deels)		
Coördinaten	Noordwest:	x: 30064,65	y: 197439,73
	Noordoost:	x: 30132,42	y: 197392,81
	Zuidwest:	x: 30053,12	y: 197421,02
	Zuidoost:	x: 30119,40	y: 197371,64
Oppervlakte plangebied	1.895 m ²		
Oppervlakte geplande ingrepen	1.895 m ²		
Kartering gewestplan	0500 - parkgebied		
	0100 - woongebied		
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2021-0868		
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block; writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Bureauonderzoek</div>	Projectcode	2021H198	
	Erkende archeoloog	BAAC Vlaanderen bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00020)	
	Betrokken actoren	Delphine Saelens (archeoloog)	
	Betrokken derden	Niet van toepassing	

Plan 1: Plangebied op topografische kaart¹ (digitaal; 1:10.000; 19/08/2021)

¹ AGIV 2021g

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)² (digitaal; 1:250; 19/08/2021)

² AGIV 2021b

1.2 Juridisch kader en onderzoektraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een verkaveling gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen die qua omvang een directe bedreiging kunnen betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Veurne Pannepoortstraat 6* bedraagt ca. 1.895 m², de geplande bodemingrepen hebben dezelfde oppervlakte. Het plangebied valt buiten een beschermde archeologische site en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³ Daarnaast werden voor het plangebied

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021.

en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermde onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Het plangebied ligt wel in een archeologisch vastgestelde zone, namelijk deze van de historische stadskern van Veurne.⁴ De historische stadskern is een immense en complexe archeologische zone die het resultaat is van een eeuwenlange intense bewoning binnen de stedelijke grenzen, meestal binnen een omwalling. De stadsplattegrond kent een cumulatief karakter en verschillende fasen. De oude nederzettingkern gaat soms terug op een vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid. De afbakening gebeurt in eerste instantie door 19^e-eeuwse kadasterkaarten.

Aangezien het plangebied in een archeologische zone ligt en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft en de oppervlakte van de bodemingrepen 1.895 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt ter hoogte van de Pannepoortstraat 6 te Veurne. Er wordt een grote loods afgebeeld centraal in het plangebied. De toegang hiertoe loopt vanaf de Pannepoortstraat. Tussen deze loods en de Pannepoortstraat is het terrein deels verhard (grindverharding) (Figuur 1). Het zuidoostelijke deel van het plangebied is grotendeels onbebouwd. In de zuidwestelijke en noordoostelijke hoek van deze onbebouwde zone zijn twee kleinere structuren zichtbaar (Plan 3).

Figuur 1: Zicht op het plangebied vanaf de Pannepoortstraat

⁴ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021a, aanduidingsobject ID 11927

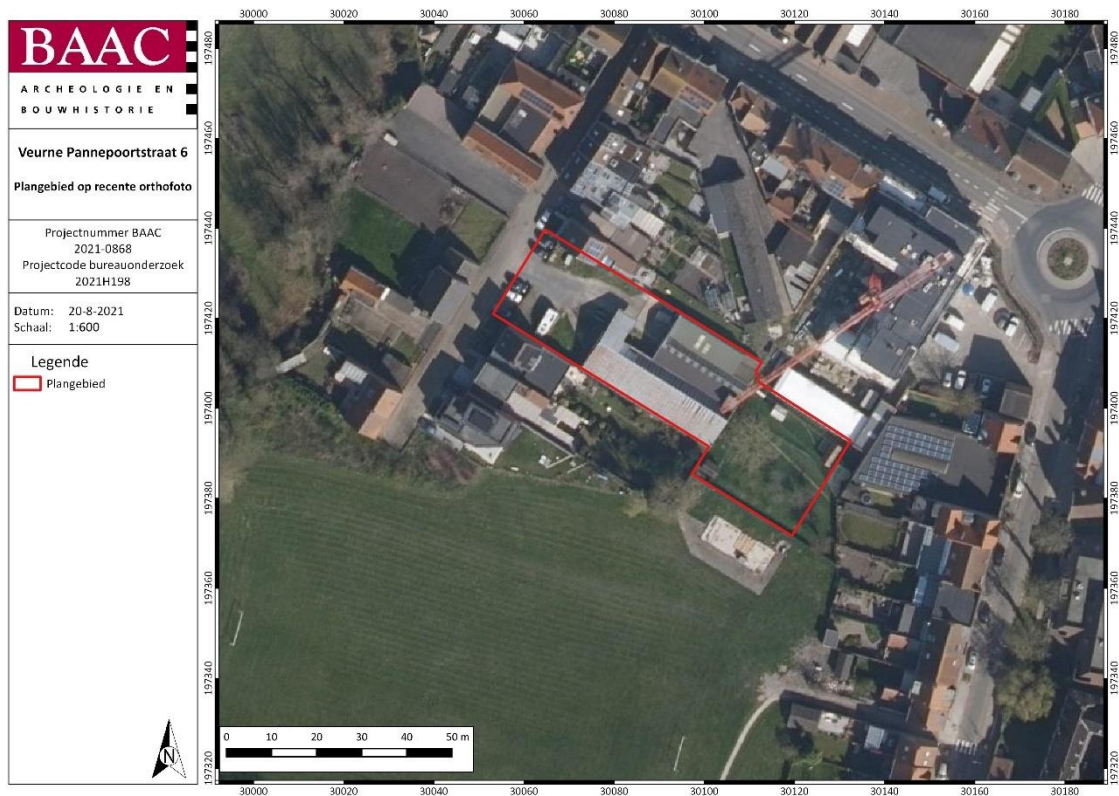
De omliggende percelen zijn grotendeels bebouwd. Enkel ten zuiden van het plangebied is nog een grote weide aanwezig.

De bouwgeschiedenis van het plangebied wordt verder toegelicht in 2.2.3 Cartografische bronnen en 2.2.4 Orthofotografische bronnen.

1.4.2 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein een verkaveling. Aangezien het om een verkavelingsaanvraag gaat, wordt uitgegaan van een volledige verstering van het terrein binnen de contour van de verkaveling en is er bijgevolg een impact op het bodemarchief. De indeling of opmaak van het verkavelingsplan, zoals weergegeven op Figuur 2, hoeft niet definitief te zijn voor de studie en geldigheid van deze archeologienota. De interne indeling van de verkaveling heeft geen invloed op deze impactanalyse en besluitvorming. Deze is in elk geval van toepassing op de afgebeelde totaalcontour.

Plan 3: Plangebied met weergave van te verkavelen terrein op orthofoto⁵(digitaal; 1:1; 20/082021)

⁵ AGIV 2021e

Figuur 2: Verkavelingsplan

Impactanalyse

Aangezien het om een verkavelingsaanvraag gaat, wordt uitgegaan van een volledige verstering van het plangebied.

1.5 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat er nog gebouwen op het terrein staan die moeten worden gesloopt betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het vervolgonderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de sloop van de gebouwen uitgevoerd dient te worden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

2.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Digitaal hoogtemodel
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.⁶

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Sanderuskaart
- Stadsplan Jacob Deventer
- Stadsplannen Veurne

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

---

⁶ CARTESIUS 2021

2.2 Assessment

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

2.2.1 Landschappelijk kader

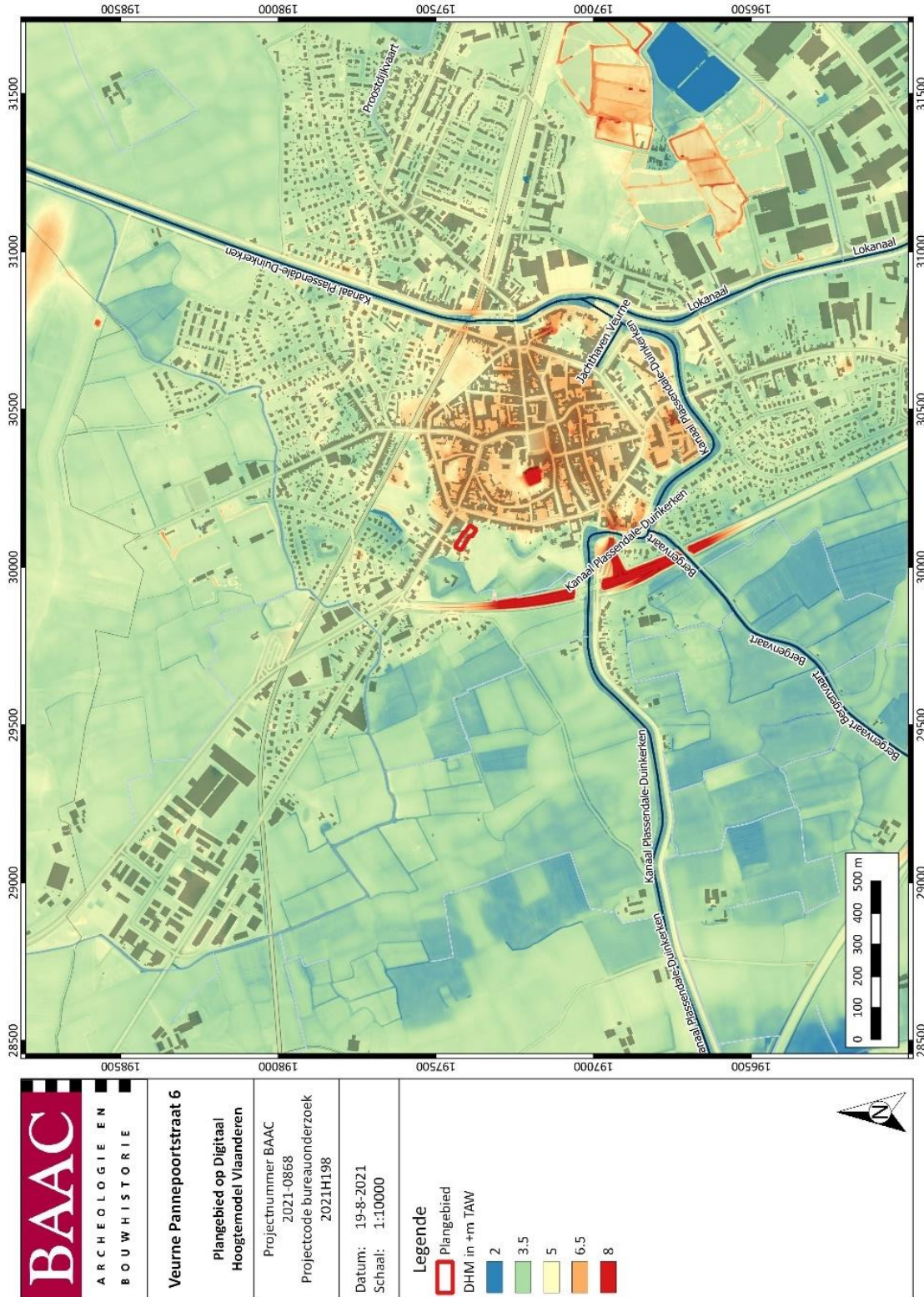
Topografische situering

Veurne is een gemeente in de Belgische provincie West-Vlaanderen. In het noorden grenst Veurne aan de gemeenten De Panne, Koksijde en Nieuwpoort, in het oosten aan de gemeente Diksmuide en in het zuiden aan de gemeente Alveringem. In het westen wordt Veurne begrensd door de Frans-Belgische grens. De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1 en Plan 2. Het plangebied is gelegen aan de Pannepoortstraat, een zijstraat van de Pannestraat, ten noordwesten van de historische stadskern van Veurne. Het plangebied ligt net buiten de oude middeleeuwse omwalling, waarvan de afbakening nog zichtbaar is in het huidige stratenpatroon: Daniël De Haenelaan, Astridlaan, Oude Vestingstraat, Karel Coggelaan, Lindendreef en Peter Benoitlaan. Het plangebied ligt aan de Pannepoortstraat en grenst in oostelijke zijde aan de percelen gelegen aan de Daniël De Haenelaan. Ten zuiden van de Pannepoortstraat is er geen bebouwing.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen + 2 en + 8 m TAW. De omgeving rondom Veurne is grotendeels vlak en laag gelegen, tussen + 3 en + 4 m TAW (zie Plan 4). Ter hoogte van de N8 (Europalaan) is ten westen van het plangebied een verhoging in het landschap zichtbaar. Het betreft een opgeworpen talud voor een brug over het kanaal Nieuwpoort-Duinkerke. Ook de stadskern van Veurne, ten oosten van het plangebied, ligt iets hoger in het landschap. Het betreft de historische stadskern van Veurne die eeuwenlange ophogingen kende, als gevolg van continue occupatie. De hoogtewaarden liggen gemiddeld rond + 5 en + 6 m TAW. De enige uitzondering betreft een ophoging tot + 9 m TAW ter hoogte van het Walbrugapark.

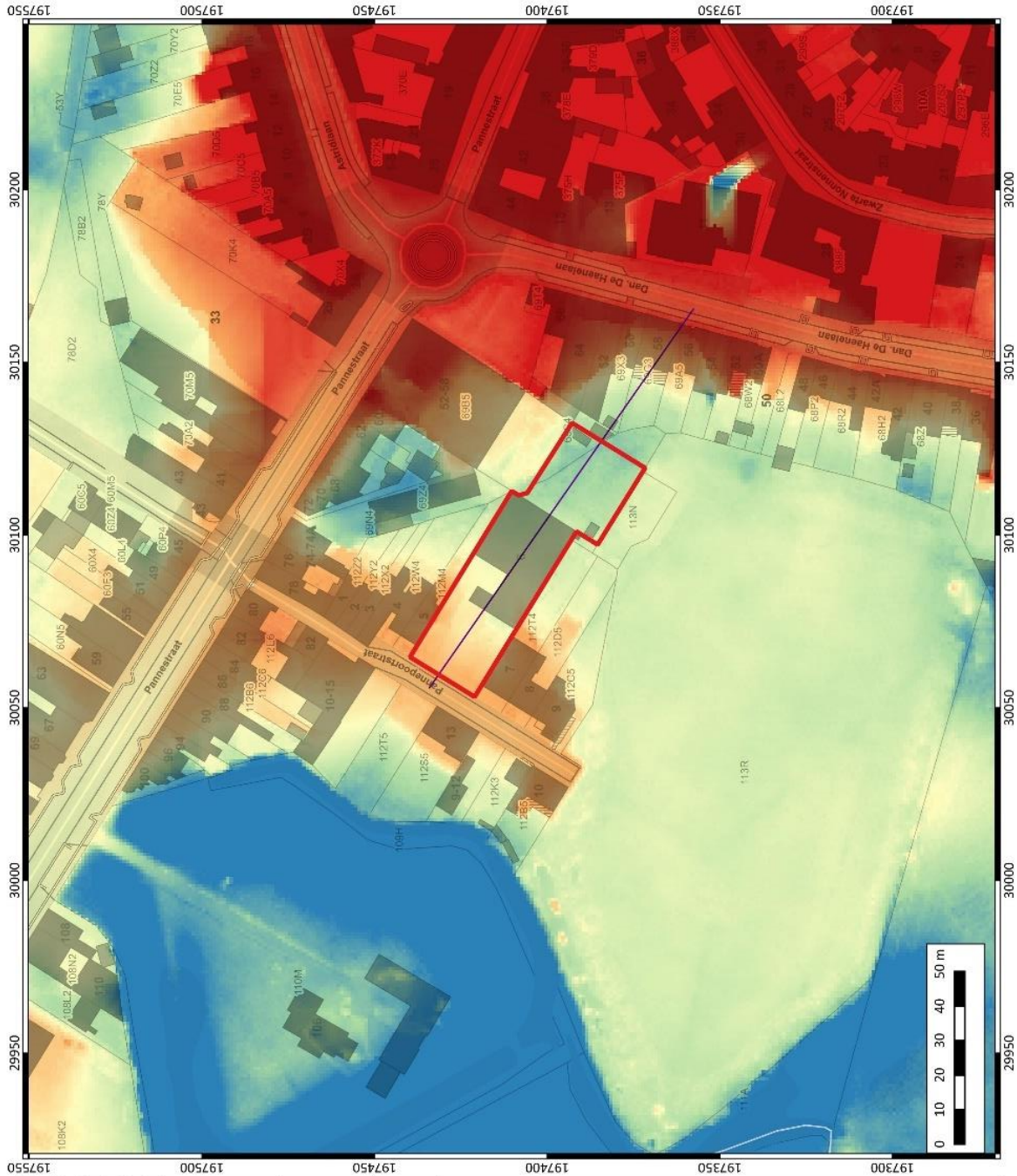
Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen zijn enkele structuren zichtbaar die verwijzen naar de oude Vauban-versterking, voornamelijk ten zuiden en westen van het plangebied. Dit is ook nog zichtbaar op de detailkaart van het plangebied, in het westen (Plan 5). De terreinen langs de Pannepoortstraat en Pannestraat liggen iets hoger dan de achtererven. Ook is er een kleine depressie zichtbaar van de hoek van de Pannestraat met de Pannepoortstraat richting het zuiden. Deze depressie volgt de perceelgrenzen en loopt ook in het zuidoostelijke deel van het plangebied, met een hoogtewaarde tot + 4 m TAW. Het plangebied helft af van de Pannepoortstraat naar de oostelijke zijde (van + 5,3 tot + 4 m TAW). Vervolgens stijgt het landschap weer ter hoogte van de terreinen aan de Daniël De Haenelaan en de binnenstad van Veurne. Hier klimt het landschap op tot ca. + 6 m TAW (Figuur 3).

Hydrografisch behoort het plangebied tot het IJzerbekken, het deelbekken van Beverdijk-Langeleedvaart. De belangrijkste huidige waterloop is het kanaal Plassendale-Duinkerken. Verder is het plangebied omgeven door verschillende kleinere naamloze waterlopen die behoren tot het IJzerbekken. Het merendeel van de waterlopen zijn niet natuurlijk. Onder invloed van de verstedelijking werden verschillende rivieren gedempt of rechtgetrokken. Daarnaast werden nieuwe waterlopen uitgegraven in functie van het aanleggen van kanalen (Kanaal Plassendale-Duinkerken, Speievaart, Bergenvaart, Lokanaal, Proostdijkvaart...). Opvallend is dat een aantal waterlopen, zoals het Kanaal Plassendale-Duinkerken, lokaal het tracé volgen van de vestinggrachten van de voormalige Vauban-versterking (zie verder).

Plan 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁷ met waterwegen (digitaal; 1:1; 19/08/2021)

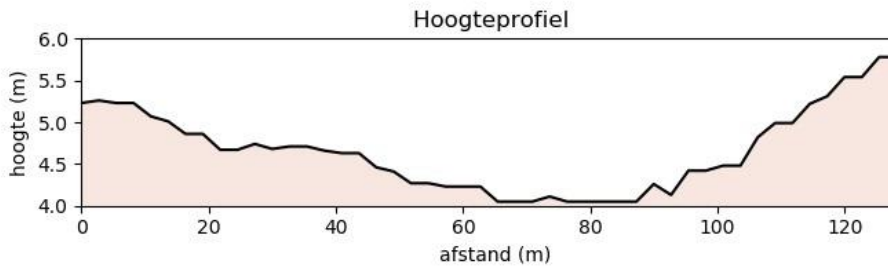
⁷ AGIV 2021a

 <p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Veurne Pannepoortstraat 6 Plangebied op Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen met hoogteprofiel</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0868 Projectcode bureauonderzoek 2021H198</p>	<p>Datum: 19-8-2021 Schaal: 1:1000</p>	<p>Legende</p> <ul style="list-style-type: none"> Plangebied DHM in +m TAW 3.5 4.13 4.75 5.38 6 Hoogteprofiel
				

Plan 5: Plangebied en hoogteverloop op het DHM⁸ (digitaal; 1:1; 19/08/2021))

⁸ AGIV 2021a

Figuur 3: Hoogteverloop terrein⁹

Landschappelijke situering

In geomorfologisch opzicht situeert het plangebied zich in de westelijke polders van de Belgische kustvlakte.¹⁰ De Belgische kustvlakte is “het gebied dat tot stand kwam ten gevolge van de afzetting van Holocene sedimenten onder invloed van de getijden, ook wel de ‘Polderstreek’ genoemd”¹¹ en is een deel van de kustvlakte van de zuidelijke Noordzee. Het milieu van de kustvlakte bestond uit een getijdenlandschap, met de centrale dynamische rol van de getijdengeulen.¹² Het gebied werd door de mens omgevormd tot een polder en is gekenmerkt door kanalen en grachten. Door duinen en zeeeringsdijken wordt het gescheiden van de zee. De gemiddelde hoogte van het oppervlak varieert tussen 2 m en 5 m +TAW (onder hoogwaterniveau). Slechts één rivier, de IJzer, doorsnijdt de kustvlakte. Deze rivier volgt heden ten dage een gekanaliseerde loop.¹³ De holocene sequentie bestaat uit een afwisseling van getijdsedimenten en veenpakketten die een pleistocene paleovallei opvullen.¹⁴

De huidige kustvlakte werd gevormd door een complex opvullingsproces dat 10.000 jaar geleden begon, op het einde van de laatste ijstijd (weichseliaan). De opeenvolging van sedimenten werd voornamelijk bepaald door de veranderingen in de snelheid van de zeespiegelstijging en het evenwicht tussen de sedimentaanvoer en de ruimte om deze sedimenten af te zetten.¹⁵ Op dat moment bestond de westelijke kustvlakte uit een fluviatiel landschap rond de paleovallei van de IJzer en haar bijrivieren, terwijl in de oostelijke kustvlakte dekzanden voorkwamen.¹⁶ De toenmalige klimaatsopwarming resulteerde in het afsmelten van de ijskappen, waardoor de zeespiegel spectaculair begon te stijgen en de Atlantische Oceaan en de Noordzee zich zijwaarts uitbreidden. De hiermee gepaarde stijging van de grondwatertafel vormde de vegetatie op het land om in een zoetwatermoeras (lagune), waarin veen kon beginnen groeien. Dit veenpakket, ook *basisveen* genoemd, kwam oorspronkelijk in de paleovalleien en later ook meer landinwaarts voor.¹⁷ Omstreeks 7500-7000 v.Chr. bereikten de Atlantische Oceaan en de Noordzee de kustvlakte, waardoor dit gebied veranderde in een wad doorsneden door getijdengeulen. Door het patroon van de steeds wisselende waterstanden (eb en vloed) ontstonden de verschillende landschappen of afzettingmilieus van het getijdengebied. Slikken en schorren zijn zeer afhankelijk van het waterniveau en daardoor zeer dynamisch.¹⁸ De slikken breidden zich steeds verder uit ten gevolge van de sterke zeespiegelstijging over de schorren en het

⁹ AGIV 2021a

¹⁰ DE MOOR & MOSTAERT 1993

¹¹ TYS 2001, 257.

¹² TYS 2001, 257.

¹³ BAETEMAN 2008, 5.

¹⁴ ERVYNCK et al. 1999, 98.

¹⁵ RYVYNCK et al. 1999, 103.

¹⁶ BAETEMAN 2008, 7.

¹⁷ BAETEMAN 2007b, 3.

¹⁸ BAETEMAN 2008, 7-9.

basisveen, die meer landinwaarts verschoven. Deze landwaartse verschuiving van het getijdengebied resulteerde in de afzetting van een bijna 10 m dik zand- en kleipakket.¹⁹

De snelheid van de zeespiegelstijging nam rond 5500 v.Chr. af. Op de hoger gelegen delen van het wad vormden zich zoetwatermoerassen waarin lokaal verlandingsveentjes ontstonden, gevormd door de opstapeling van riet. In de nabijheid van de getijdengeulen werden nog steeds zand en klei afgezet. De geulen verplaatsten zich en transformeerden het veengebied, dat lager gelegen was, opnieuw in een wad.²⁰ Bijgevolg bestaan de afzettingen uit de periode tussen 5500 en 3500 v.Chr. uit een afwisseling van veenlaagjes en wadsedimenten.²¹ Omstreeks 3500-3000 v.Chr. ontstond er een tweede vertraging in de zeespiegelstijging, waardoor de veengroei ongestoord verder ging met een grote laterale uitbreiding. Dit zgn. *oppervlakteveen* kwam in de hele kustvlakte voor, dat daardoor veranderde in een kustveenmoeras.²² Geleidelijk aan namen de getijden langs de getijdengeulen opnieuw de kustvlakte in. Deze nieuwe geulen werden in het veen gevormd door erosie die begon via zeegaten, zoals de IJzermonding.²³

Via deze getijdengeulen kon het getij uiteindelijk de vlakte weer binnenstromen. Door verticale erosie ontwaterde het veen, klonk het in en kwam het lager te liggen langs de geulen. Dit proces vergrootte de komberging van de geulen, die zich steeds dieper gingen insnijden. Het herwerkte pleistocene zand werd met brokken veen in de geulen afgezet. Het geulennetwerk breidde zich steeds verder uit tot het zich over nagenoeg de hele kustvlakte uitstreckte en deze omvormde tot een wadgebied. Sedimentatie vond vooral plaats in de geulen. De getijdendelta's en vooroever van de kustvlakte erodeerden steeds meer, wat resulteerde in een landwaartse verschuiving van de kustlijn, die zich voordien meer zeewaarts bevond.²⁴

Tussen ca. 2500 v.Chr. en 450 n.Chr. hadden de getijden de kustvlakte, die grotendeels geëvolueerd was tot veengebied, terug ingenomen door de evolutie van natuurlijke sedimentatie. De sedimentbronnen in de Noordzee waren opgebruikt door de opslibbing van het getijdenbekken. Het tekort werd gecompenseerd door de erosie van de veenoever en de Holocene afzettingen van de kustvlakte. Er werden diepe, nieuwe getijdengeulen in het veen gevormd, zodat de invloed van de getijden snel toenam (ca. 400 v.Chr.). De verticale eroderende werking van de geulen draineerde het waterrijke veen, waardoor het veen ging inklinken en het oppervlak van het kustgebied daalde. Door de toenemende invloed van de getijden werd het kustgebied een wadgebied.²⁵

Tijdens de daaropvolgende Romeinse periode werden de sedimenten eerst in de door de erosie vrij diep uitgeschuurde getijdengeulen zelf afgezet, waardoor deze opgevuld raakten met mariene sedimenten (*high-energy conditions*).²⁶ Tijdens deze hoogdynamische periode werd in de nabijheid van het onderzoeksgebied een zandig wad afgezet. Tevens werd in de periode 300-500 n.Chr. de Testerepgeul gevormd. Daarna nam de getijdeninvloed op het wad af. Bijgevolg kenmerkten *low energy conditions* met veel sedimentatie de vroege middeleeuwen, waardoor de meeste getijdengeulen definitief opgevuld werden. Deze *final infill* vond plaats tussen 550/ 750 n.Chr.²⁷ Enkel de grootste geulen bleven langer open (o.a. de paleovallei van de IJzer). In de buurt van Oostende was een geul actief tot ongeveer 750-860 n.Chr.²⁸ Het kustgebied bestond uit een dynamisch, maar eerder kalm wadgebied, met lateraal bewegende geulen die afgezoomd werden door slikken die overgingen in schorren. Er trad zogenaamde *reliëfinversie* op. De met zand opgevulde en met klei afgedekte

¹⁹ BAETEMAN 2007b, 6.

²⁰ BAETEMAN 2008, 10.

²¹ BAETEMAN 2007b, 7.

²² BAETEMAN 2007b, 8.

²³ TYS 2001, 260.

²⁴ BAETEMAN 2007b, 9.

²⁵ TYS 2001, 260.

²⁶ TYS 2001, 260-261

²⁷ TYS 2001, 261.

²⁸ BAETEMAN 2007a, 9.

geulbeddingen waren minder onderhevig aan compactie door ontwatering in vergelijking met de schorren. Daardoor kwamen de geulruggen iets hoger te liggen in het landschap en werden ze aantrekkelijk voor bewoning.²⁹ Laterale migratie van de geulen zorgde er rond 800 n.Chr. voor dat het afgezette materiaal herwerkt werd. De dichtslibbing van de geulen tussen de tweede helft van de 6de eeuw en de tweede helft van de 8ste eeuw vergrootte de bewoningsmogelijkheden in de kustvlakte.³⁰

Gedurende de middeleeuwen begon de mens met de bouw van dijken en de aanleg van drainagesystemen. Vermoedelijk hadden ook de Romeinen reeds drainagesystemen aangelegd om het veengebied toegankelijker te maken. Het gedraineerde gebied kwam later opnieuw onder invloed van de getijden te staan, waardoor de grachten werden omgevormd tot getijdengeulen.³¹ De bedijking en drainage zorgden voor de samendrukking van de bodemlagen en een oppervlakteverlaging, nog versterkt door veenontginning. Dijkdoorbraken als gevolg van hevige stormen hadden dan ook catastrofale gevolgen.³²

Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van het Lid van Kortemark, onderdeel van de Formatie van Tielt (TtKo) (Plan 6). Deze formatie is een mariene lithostratigrafische eenheid, die over het algemeen bovenaan bestaat uit zeer fijn zand, maar naar onder toe overgaat in een zeer-fijnzandige grove silt. De Formatie van Tielt wordt van boven naar onder traditioneel onderverdeeld in het Lid van Egem en het Lid van Kortemark. Het Lid van Kortemark bestaat uit grijze tot groengrijze klei tot silt met dunne banken van zand en silt uit het vroeg-eoceen.³³

Ten noorden van het plangebied bevinden zich de afzettingen van het Lid van Aalbeke die behoren tot de Formatie van Kortrijk (KoAa). Deze formatie is eveneens een mariene afzetting en bestaat voornamelijk uit kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten. De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden, namelijk van boven naar onder: het Lid van Aalbeke, het Lid van Moen, het Lid van Saint-Maur en het Lid van Mont-Héribu. Het Lid van Aalbeke bestaat uit donkergrijze tot blauwe klei met glimmers. De klei van dit substraat is een homogene mariene afzetting die bijna uitsluitend uit zeer fijnsiltige klei zonder zandfractie bestaat. Deze kleien zijn afgezet tijdens een eerder beperkte en discontinue transgressieve fase.³⁴

Quartair

Op de quartairgeologische kaart 1:50.000 is het plangebied gekarteerd als een kleiige en/of zandige geulopvulling uit het laat-holocene (Plan 7, Figuur 4). Eronder komen mariene afzettingen voor bestaande uit schelphoudende tot schelprijke afzettingen in het meest kustwaartse gedeelte. Meer landinwaarts zijn ze opgebouwd uit fijn zand tot klei waar sporadisch veen kan voorkomen. De getijdenafzettingen uit het eemian zijn geheel of gedeeltelijk weg geërodeerd.

²⁹ BAETEMAN 2007a, 10.

³⁰ TYS 2001, 261.

³¹ MOSTAERT 2000, 133.

³² BAETEMAN 2007a, 10.

³³ JACOBS & DE CEUKELAIRE 2002

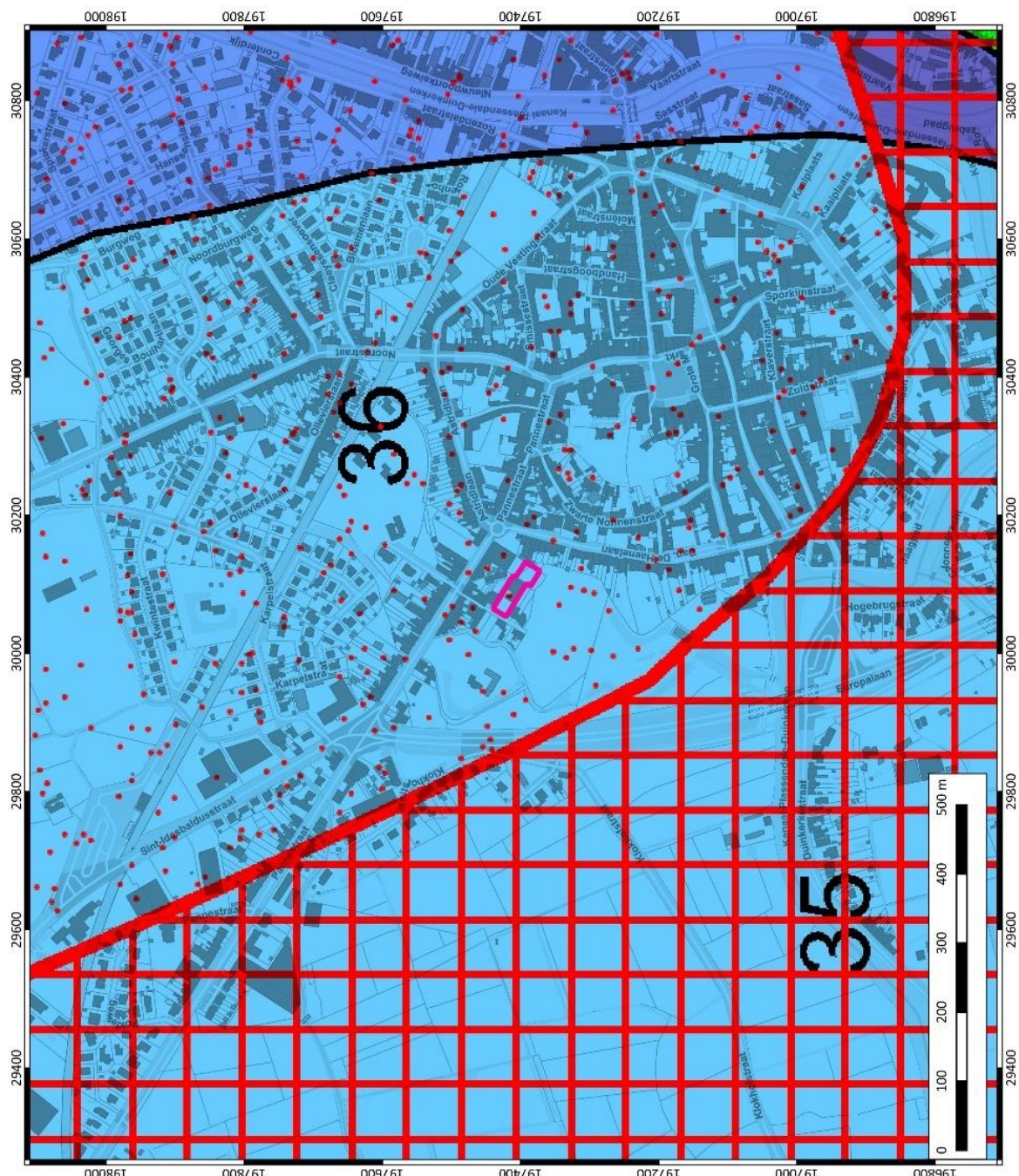
³⁴ JACOBS & DE CEUKELAIRE 2002

 <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Veurne Pannepoortstraat 6</p> <p>Plangebied op tertiairgeologische kaart</p>
	<p>Projectnummer BAAC 2021-0868</p> <p>Projectcode bureauonderzoek 2021H198</p>
<p>Datum: 19-8-2021</p> <p>Schaal: 1:5000</p>	
<p>Legende</p> <ul style="list-style-type: none"> Plangebied Tertiair L. Aalbeke L. Kortemark 	

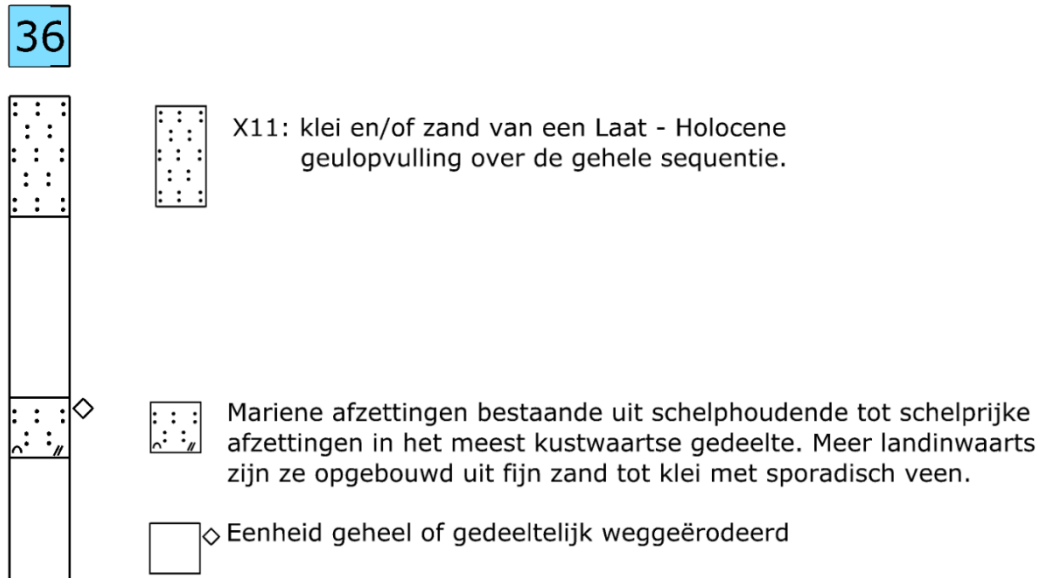
Plan 6: Plangebied op de tertiairgeologische kaart³⁵ (digitaal; 1:50.000; 19/08/2021)

³⁵ DOV VLAANDEREN 2021b

 <p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Veurne Pannepoortstraat 6 Plangebied op quartaairgeologische kaart (1:50.000)</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0868 Projectcode bureauonderzoek 2021H198</p>	<p>Datum: 19-8-2021 Schaal: 1:5000</p>	<p>Legende Plangebied</p>	
	<p>Plan 7: Plangebied op de quartaairgeologische kaart 1:50.000³⁶ (digitaal; 1:50.000; 19/08/2021)</p>				

³⁶ DOV VLAANDEREN 2021c

Figuur 4: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied³⁷

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (OB). Bodemtype OB bestaat uit kunstmatige gronden binnen bebouwde zones. Soms wordt het bodemprofiel namelijk door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.³⁸

Ten noorden, zuiden en oosten van het plangebied worden ook enkel bebouwde zones weergegeven. Ten westen van het plangebied wordt ook antropogeen vergraven gronden gekarteerd (OT), die vermoedelijk gelinkt zijn aan de graafwerken van de Vauban-versterking. Ten westen hiervan zijn nog enkele andere bodemtypes gekarteerd en worden hieronder besproken.

Bodemclassificatie van de kuststreek

De bodemclassificatie van de kuststreek is gebaseerd op geomorfologische en lithostratigrafische criteria. Op het substraat van pleistoceen zand of zandleem werden tijdens het holoceen in verschillende fasen sedimentpakketten afgezet. De grote verscheidenheid aan sedimenten in de kustvlakte werd door bodemkundigen aanvankelijk verklaard door het zogenaamde *transgressiemodel*. Dit model werd echter vanaf de jaren '90 van de 20^e eeuw in toenemende mate weerlegd en wordt ondertussen als achterhaald beschouwd. Het is bijgevolg vervangen door het *RSL-model (Relative Sea Level)*, dat uitgaat van een geleidelijke stijging van de zeespiegel gedurende het Holoceen.

De bodemkaart, die werd opgesteld rond het midden van de 20^e eeuw, deelt de verschillende bodems in de kustvlakte echter nog steeds in volgens het oude *transgressiemodel*. Om die reden wordt hieronder kort de theorie van het transgressiemodel toegelicht. Het transgressiemodel ging uit van het principe van een aantal zeespiegelstijgingen (transgressies) en -dalingen (regressies). Een eerste transgressie tijdens het atlanticum leidde tot de afzetting van zandige en kleiige sedimenten, de Afzettingen van Calais en de Oude Duinengordel genoemd. Achter deze oude duinen kwam later het

³⁷ DOV VLAANDEREN 2021c

³⁸ VAN RANST & SYS 2000

oppervlakteveen tot ontwikkeling.³⁹ Tijdens de daaropvolgende (zogenaamde) transgressie zou de Afzetting van Duinkerke zijn gevormd. Deze transgressie werd verder onderverdeeld in de Duinkerke I-, Duinkerke II- en Duinkerke III-transgressie. De Duinkerke I-transgressie (300 v.Chr.) zou van weinig belang zijn geweest. De Duinkerke II-transgressie (4^e-8^e eeuw) zou gekenmerkt zijn door een uitgebreid netwerk van getijdengeulen, die later werden opgevuld met zand. De omliggende veengronden zouden dan bedekt zijn geraakt met klei. De gebieden waar deze sedimenten dagzomen, werden tot het Oudland gerekend. De 11^e-eeuwse Duinkerke III-transgressie zou plaats hebben gevonden rond Nieuwpoort en het Zwin. De kleisedimenten die dan zouden zijn afgezet, werden tot de Middellandpolders gerekend.⁴⁰ Deze ontstaansgeschiedenis leidde tot de opsplitsing van de kustvlakte in Duin- en Polderstreek. Deze laatste werd verder onderverdeeld in Oudland-, Middelland- en Nieuwlandpolders.⁴¹ In de Middellandpolders dagzomden de afzettingen van Duinkerke III, terwijl de Nieuwlandpolders, waaronder ook de Historische Polders van Oostende, het resultaat waren van bewuste inundaties in de nieuwe tijd.⁴²

Het transgressiemodel was voornamelijk gebaseerd op het bestaan van archeologische en historische gegevens over het voorkomen van bewoning in de kuststreek. Geologisch onderzoek leverde echter nieuwe inzichten in de ontstaansgeschiedenis van de kustvlakte, wat leidde tot de verwerping van het transgressiemodel.⁴³ De aanwezige sedimenten vertonen immers sporen van afwisselende opvulling en vernieuwde mariene invloed, waardoor het eerder om zeer lokale veranderingen dan om grootschalige, gelijktijdige overstromingen van het kustgebied blijkt te gaan.⁴⁴ De sedimenten van de Duinkerke II-transgressie stemmen doorgaans overeen met rustige verlandingsfasen, terwijl de Duinkerke III-transgressies in werkelijkheid rampzalige overstromingen waren, die door de mens zijn veroorzaakt.⁴⁵ Niettemin worden termen als *Oudland-*, *Middelland-* en *Nieuwlandpolders* nog steeds op de bodemkaart gebruikt. De gegevens die hieronder toegelicht worden, die ontleend zijn aan de bodemkaart en de legenda, steunen bijgevolg deels op deze verouderde indeling. De basisgegevens op de bodemkaart kunnen dan ook nog steeds waardevolle informatie verschaffen over de landschapsgenese.

Ten westen van het plangebied komen volgende bodemtypes voor:

- o.A5: Kreekruggonden (Oudlandpolders). De kreekruggonden (Serie A) omvatten de gronden van de met zand en met klei opgevulde Duinkerken II-getijdekreeken. De kreekruggonden A5 bestaan uit zware klei tot klei, tussen 60 en 100 cm diepte overgaand tot lichter materiaal. De A5 gronden nemen ook een grote oppervlakte in. In het gehele profiel komen gleyverschijnselen voor; soms vormen de roestvlekken concreties. Het kalkgehalte is aanzienlijk in de diepere horizonten, alhoewel de bovengrond kalkloos kan zijn. De waterhuishouding is gunstig. Bijna nooit vindt volledige uitdroging plaats. Er is echter niet zelden wateroverlast, vooral op de lageregelegen A5 gronden.
- o.B1: Poelgronden (Oudlandpolders). De Poelgronden komen voor in grote en kleine depressies, omsloten door kreekruggonden, overdekte pleistocene gronden en overdekte waddegronden. De grootste depressies liggen in het westen en in het zuiden van het Oudland. De bovengrond van de weiden is meestal ontkalkt. De vette, zeer plastische klei van de diepere horizonten heeft weinig of geen structuur.
- OC: Verdwenen bewoningen (kunstmatige gronden). Deze bodems worden gekenmerkt door onregelmatige terreinvormen en door zeer humeuze profielen.

³⁹ VAN RANST & SYS 2000, 23

⁴⁰ VAN RANST & SYS 2000, 24

⁴¹ VAN RANST & SYS 2000, 25

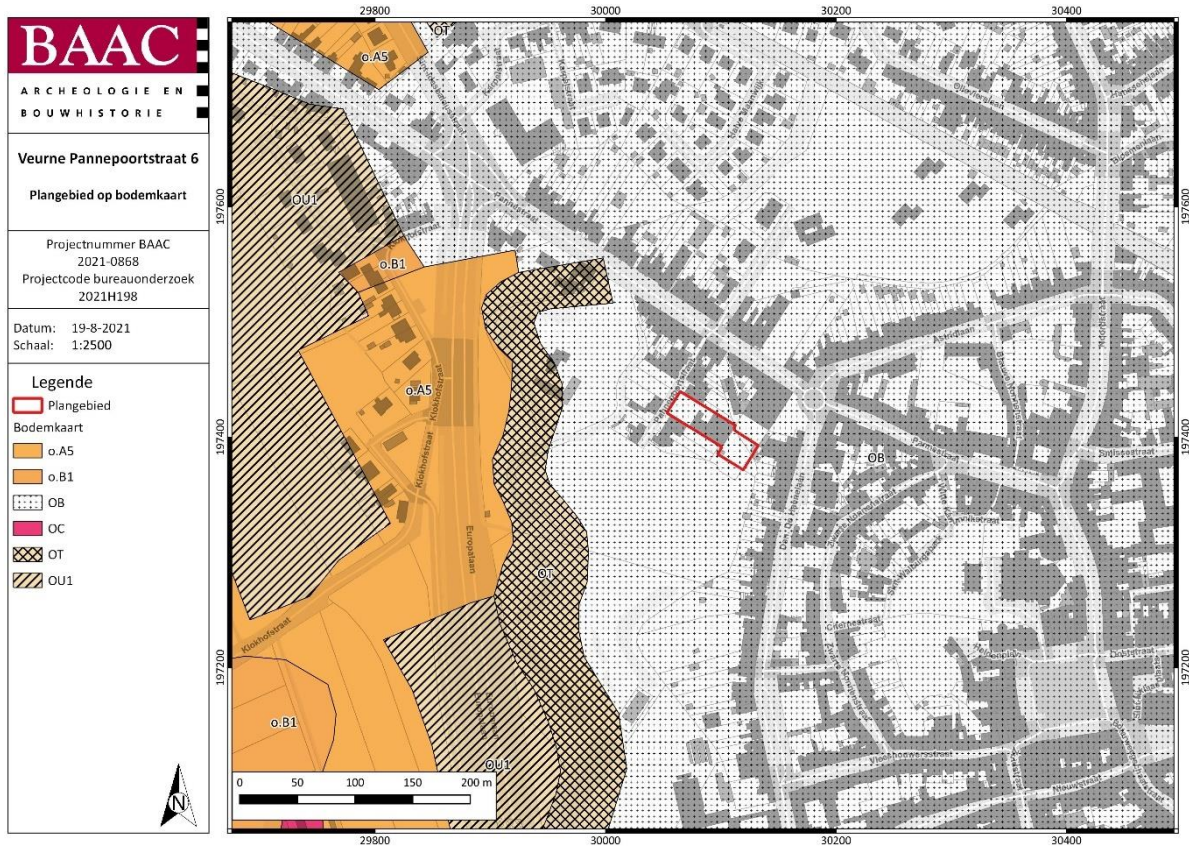
⁴² VAN RANST & SYS 2000, 24

⁴³ TYS 2001, 258-259

⁴⁴ MOSTAERT 2000, 133

⁴⁵ BAETEMAN 2007a, 15

- OU1: Uitgeveende gronden, licht profiel. Uitgeveende gronden zijn gronden waarvan de veenlaag geheel of gedeeltelijk werd uitgegraven en waarvan het oppervlak aldus verlaagd werd. De OU1 gronden zijn ontstaan door het uitvenen van overdekte kreekkruggronden.

Plan 8: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen⁴⁶ (digitaal; 1:20.000; 19/08/2021)

⁴⁶ DOV VLAANDEREN 2021a

2.2.2 Historisch kader^{47,48}

Pre-middeleeuwse bewoningsgeschiedenis

Veurne is gelegen in het gebied dat op de bodemkaart van België wordt aangeduid met de term Oudlandpolders, wat betekent dat deze gebieden gedurende een lange periode blootgesteld waren aan de dynamische werking van de zee alvorens de situatie zich enigszins stabiliseerde, en aldus een meer permanente bewoning in deze regio toeliet (2.2.1 Landschappelijk kader). Men zou vanaf het neolithicum een zekere seizoensgebonden inplanting in het schorregebied kunnen veronderstellen.

De oudste archeologische bewijzen voor menselijke activiteiten rond Veurne zijn pas terug te vinden in de late ijzertijd wanneer het landschap er als een lagunair milieu moet hebben uitgezien. Uit deze fase werden ten noordwesten van de huidige stadskern resten van een La Tène-zoutwinningsite aangetroffen die gedateerd kon worden tussen 200 v.Chr. en het begin van de Romanisatie. Het vormt evenwel geen bewijs voor een permanente bewoning te Veurne en de kans is dan ook groot dat deze site geëxploiteerd werd door landbouwers die op de nabijgelegen en meer geschikte duin- of leemgrond gehuisvest waren. Door een verdere dichtslibbing evolueerde de kustvlakte van een slik- naar een schorregebied wat zo bleef tot men overging tot drainage van het gebied en aldus een polderlandschap ontstond.

De oudste vondsten die verwijzen naar een nederzetting in Veurne zijn terug te brengen tot de Romeinse periode. Het gaat om enkele muntvondsten en de vondst van twee grafvelden en één nederzetting. Deze sites worden geplaatst in de periode tussen de Chaukeninvallen (172-174) en de grote uittocht in het derde kwart van de 3e eeuw.

Middeleeuwen

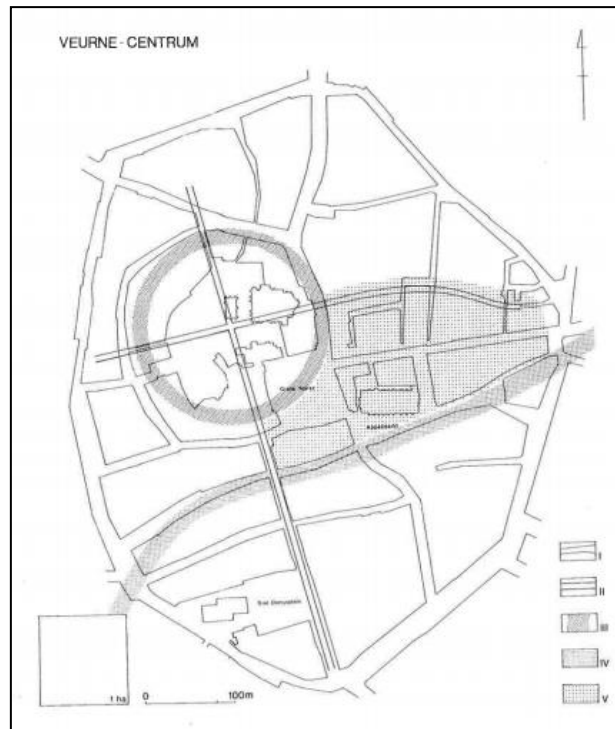
Vanaf de 5^e eeuw gaat de getijdeninvloed en stormvloedactiviteit in het gebied echter weer afnemen waardoor de geulen verzanden en afgedekt raken met polderklei. Waarschijnlijk werden vanaf de 7^e eeuw de oeverwallen ingenomen door vroegmiddeleeuwse bewoning van de Oudlandpolders, die vanaf dan geëxploiteerd zullen worden. Dit kan o.a. afgeleid worden van de vondsten op de sites van Veurne Bewesterpoort en Zoutenaai, waar schervenmateriaal uit de 8^e en 9^e eeuw werd gevonden.

De vroegste vermelding van de Stad Veurne (= *Furnis*: oud Germaans, *Furnum* = nederzetting bij hydroniemi furo) is te vinden in de akte van Karel de Kale gedateerd in 877. Hierin werd Veurne niet als *castrum* maar als gewone plaatsnaam vermeld. Kort voor 891 werd door grootgrondbezitters, die hun eigendommen tegen de Noormannen wilden beschermen, een vluchtburcht op een motte opgetrokken zoals vermeld in de *Miracula Sacti Bertini*.

⁴⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021a, thema ID 13976

⁴⁸ LEHOUCK 2003

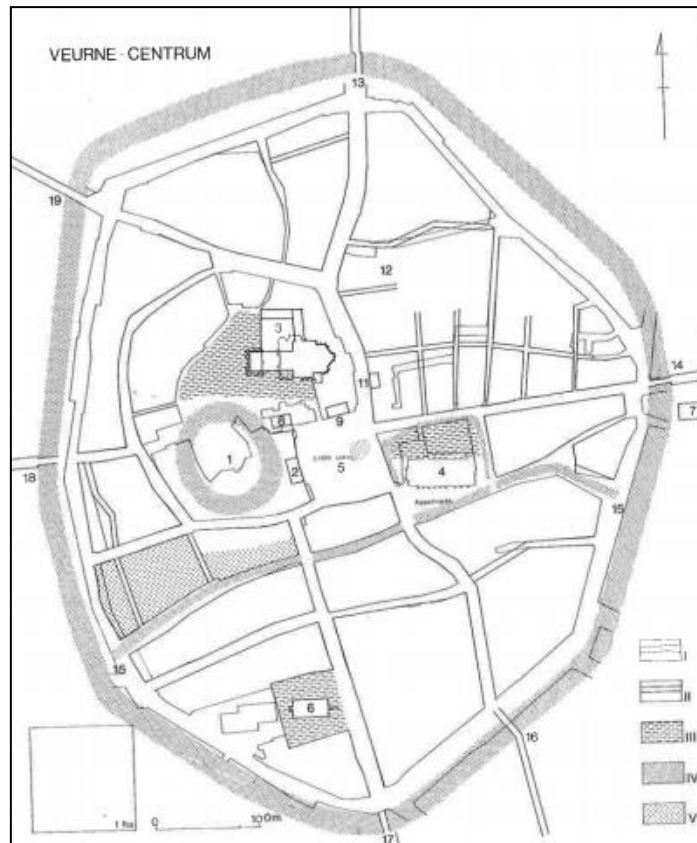

Figuur 5: De stad Veurne tijdens de vroege middeleeuwen met I: het huidige stratenpatroon, II: reconstructie van de kruisstraat, III: de ringgracht rond de burcht, IV: Loop van de geul van de latere Colme, V: Terp. Het plangebied situeert zich ten noordwesten van het centrum.⁴⁹

Tijdens de 10^e en 11^e eeuw ontwikkelde de kapel binnen de omwalling van de vluchtburcht zich tot een kerk ter ere van de heilige Walburga. Dit Walburgakapittel zal tijdens de middeleeuwen mee instaan voor de verdere stadsontwikkeling. Er was ook sprake van een eerste handelsnederzetting (Figuur 5: V. Terp) ten zuidoosten van de burcht, gesticht door schippers en handelaars die de plaats bereikten via de Colme (waterweg Veurne-Sint-Winoksbergen). De sporen van deze ronde burcht (diameter: 180 m) bleven bewaard in het stratenpatroon van de binnenstad (Noordstraat, Pannestraat, Vleeshouwersstraat, Grote Markt en Zwarte Nonnenstraat). Deze kern ontwikkelde zich in de loop van de 12^e eeuw tot belangrijk economisch centrum waarbinnen de klasse van de handelaars een groot belang speelden. Onder druk van dit groeiende centrum werd de Sint-Niklaasabdij eind 12^e eeuw buiten het stadscentrum gebracht. Een tweede kern ontwikkelde zich vermoedelijk in het begin van de 12^e eeuw langs de zuidelijke uitvalsweg (Zuidstraat) van de burcht ten zuiden van de Colme, met als eerste religieuze ankerpunt de Sint-Denijs Kapel. Over de verdere uitbouw van de nederzetting is weinig geweten. Vermoedelijk ging het om een straatdorp met de Zuidstraat als centrale as. Deze structuur is wel nog steeds zichtbaar in de smalle haakse percelering in het zuidelijk gedeelte van de straat.

⁴⁹ LEHOUCQ 2003

Figuur 6: De stad Veurne tijdens de 13de eeuw met I: huidig stratenpatroon, II: reconstructie stratenpatroon, III: kerkhofarealen, IV: stadsverdediging van 1214, V: artisanale zone, 1. De grafelijke motte, 2. Grafelijke administratie, 3. Sint-Walburgaproosdij, 4. Terrein van de Norbertijnerabdij van Sint-Niklaas, 5. Marktplein, 6. Parochie van Sint-Denijs, 7. Kapel O.-L.-Vrouw Oostuut, 8. Landhuis, 9. Vleeshalle, 10. Marktplein achter Walburgakoor, 11. Stadshalle, 12. Tempelhof, 13. Noordpoort, 14. Oostpoort, 15. Waterpoort, 16. Zuidpoort richting Burgweg, 17. Zuidpoort, 18. Westpoort en 19. Poort richting Koksijde.⁵⁰

Door de toenemende politieke spanning tussen Vlaanderen en Frankrijk werden Ieper, Veurne, Diksmuide en Lo in 1213-1214 in allerijl in staat van verdediging gebracht. De verschillende nederzettingskernen werden in de 13de eeuw omwijd met een aarden wal met palissade en gracht. Veurne kende zijn eerste bloei in de 12^e en 13^e eeuw door de lakenindustrie. In 1270 kwam hier bruusk een einde aan door de diplomatieke breuk tussen Vlaanderen en Engeland en luidde een periode van regressie en verval in. Vanaf eind 13^e eeuw ontvolkte de stad geleidelijk en legden de inwoners zich meer op landbouw toe. Rond 1280 gingen Gwijde van Dampierre en Filips II de Schone in conflict waardoor de houten omwalling tussen 1388 en 1413 vervangen wordt door een stenen stadsmuur en zeven poorten. De stad kreeg zo een zeshoekige plattegrond. Deze omwalling staat ook bekend als de Bourgondische omwalling.

Na de fusie met de kasselrij in 1586 profiteerde de stad onder de aartshertogen Albrecht en Isabella van de bloei in de landbouw. Deze bloeiperiode had zeer beeldbepalende gevolgen voor het huidige stadsbeeld. Zo werd uit commerciële noodzaak de Grote Markt als marktruimte met nieuw Stadhuis, Landhuis met Belfort, Vleeshal en zogenaamd *Hoge Wacht* opgetrokken. Vanaf circa 1644 werd de voorspoed van de stad beëindigd door oorlog en ziekte.

⁵⁰ LEHOUCQ 2003

Van 1668 tot 1713 viel Veurne onder Frans bewind. Tussen 1673 en 1692 werd de verbeterde middeleeuwse versterking geslecht en circa 1706 was de nieuwe gebastioneerde Vauban-versterking klaar. Deze werd eind 18de eeuw ontmanteld door Jozef II. Deze Oostenrijkse bloeiperiode is de tweede periode van economische wederopbloei van het platteland onder de regering van Maria Theresia waardoor de stad aan administratieve belangrijkheid won. Dit weerspiegelde zich in de bouw van verschillende herenhuizen met rococo en classicistische inslag.

In het 19^e- en 20^e-eeuwse België evolueerde Veurne tot een provinciestadje. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was in de stad het hoofdkwartier van het Belgisch leger gevestigd. De schade tijdens Tweede Wereldoorlog bleef tamelijk beperkt ten opzichte van andere nabijgelegen gemeenten. Na de Tweede Wereldoorlog herleefde Veurne opnieuw dankzij nationale en Europese steun met de aanleg van industrieterreinen.

2.2.3 Cartografische bronnen

Jacob van Deventer (1550)

De oudste beschikbare cartografische bron waarop Veurne voorkomt, is de *Voerene en omgeving, omstreeks den jare 1550. Plattegrond in kleuren* van Jacob van Deventer uit 1550.⁵¹

Het plangebied zelf kan slechts bij benadering gesitueerd worden op de kaart van Jacob van Deventer. Het zou gelokaliseerd kunnen worden nabij één van de invalswegen naar de stad aan de westelijke stadspoorten. Het verloop van deze baan volgt reeds min of meer het tracé van de huidige Pannestraat (hier nog onderbroken door de laatmiddeleeuwse stadsmuur en gracht). Het plangebied is net buiten de stadsmuren te situeren, onder de mogelijke voorloper van de Pannestraat (geel op Figuur 7), ter hoogte van de stadsgracht en wal. Aangezien oude historische kaarten niet volledig accuraat zijn, is het niet uit te sluiten dat het plangebied anders gelegen is. Op de Deventerkaart is de Daniël De Haenelaan te herkennen (groen op Figuur 7).

---

⁵¹ VAN DEVENTER 1550

Figuur 7: Stadsplan Veurne (Voerene) op Jacob van Deventer kaart. Plangebied bij benadering aangeduid (rode cirkel), (noorden bovenaan)⁵²

Sanderus (1641)

De volgende beschikbare cartografische bron waarop Veurne voorkomt, is de *'Nova et accurata comitatus et ditiones Alostane in Flandria Imperiali Tabula Flandriae tabula'* van Sanderus uit 1641 (Figuur 8). Deze kaart dateert uit de tijd na de bloeiperiode van Veurne die beeldbepalende gevolgen had voor het huidige stadsbeeld. Zo werd uit commerciële noodzaak de Grote Markt als marktruimte met nieuw Stadhuis, Landhuis met Belfort, Vleeshal en zogenaamd Hoge Wacht opgetrokken. Deze elementen waren nog niet aanwezig op de kaart van Jacob van Deventer. Naar aanleiding van de Dertigjarige oorlog (1618-1648) kreeg de stad Veurne een eerste gebastioneerde versterking, uitgewerkt door de Fransen. Zo werd in de loop van de 15de-17de eeuw de middeleeuwse stadsversterking verbeterd en uitgebreid met onder andere ravelijnen in de stadsomgrachting volgens de windrichtingen. De ravelijnen zijn via een brug verbonden met de stadspoorten.⁵³

Net zoals bij de kaart van Jacob van Deventer kan het plangebied bij benadering net buiten de stadsmuren gesitueerd worden. Op deze kaart bevindt het plangebied zich ruwweg ten westen van de stadskern. De vermoedelijke voorloper van de Pannestraat is zichtbaar ten noordwesten van het plangebied. Het plangebied is gelegen ter hoogte van de middeleeuwse stadsgracht. Ten oosten is de historische stadskern zichtbaar en kan de Daniël de Haenelaan herkend worden.

⁵² CARTESIUS 2020

⁵³ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021b, ID 121071

Figuur 8: Veurne op de Sanderuskaart uit de *Flandria Illustrata* (1641) met aanduiding van het plangebied bij benadering (rode cirkel) (noorden bovenaan)⁵⁴

Stadsplan 1733

Op dit stadsplan uit het begin van de 18^e eeuw verandert de omgeving van het plangebied drastisch (Plan 9). De verbeterde middeleeuwse versterking werd geslecht en er werd gestart met de bouw van de nieuwe gebastioneerde Vauban-versterking. In 1699 startte Vauban met de aanleg van een nieuwe meer vooruitgeschoven vestinggordel, ongeveer 125 m voor de oude courtine. Dit geheel was uitgerust met ruime bastions (in oppervlakte ongeveer het dubbele van de oude). De nieuwe vestinggordel reikte op deze wijze 350 m diep, waardoor het eigenlijke stadsareaal volledig beschermd was tegen het rechtstreekse vijandige mortier- en kanonvuur. Het geheel bleef onvoltooid: van de acht bastions slaagde men er slechts in vijf bastions volledig te vernieuwen.⁵⁵

Het stadsplan toont de nieuwe bredere ring van versterkingen rondom de middeleeuwse stad. Het plangebied bevindt zich op deze vestingwal met bastions, ravelijnen en halve manen. Het zuidoostelijke deel van het terrein ligt ter hoogte van een wal (opgehoogd glacis). Het glacis zou uit zand (*sable*) bestaan. De bodem kent een golvend verloop waarbij de diepte varieert tussen 3 en 6 m (Plan 10). Het centrale deel van het terrein ligt ter hoogte van een gracht. Ten noorden van het plangebied is een bastion zichtbaar.

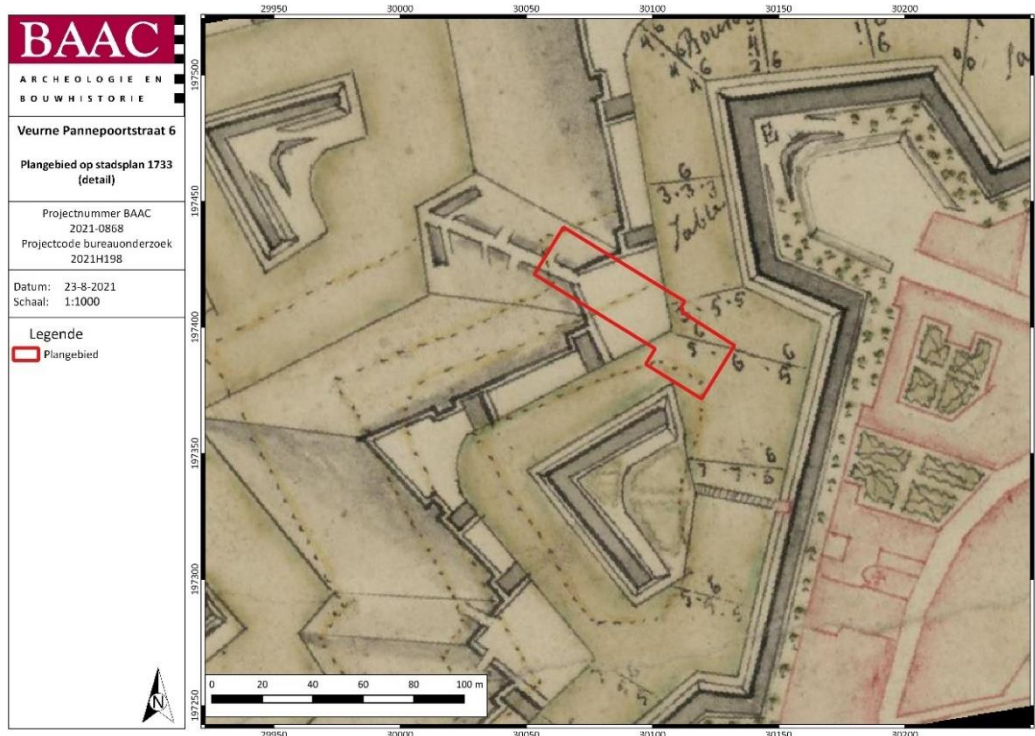
⁵⁴ SANDERUS 1641, pp.478–479

⁵⁵ <http://www.dorpsbelang.be/veurnehistoriek.htm>, geraadpleegd op 10/02/2021

Plan 9: Plangebied op stadsplan Veurne uit 1733⁵⁶ (analoog; 1:7409; 20/08/2021)

⁵⁶ CARTESIUS 2021

Plan 10: Plangebied op stadsplan Veurne uit 1733 (detail)⁵⁷ (analoog; 1:7409; 23/08/2021)

Veurne anoniem 18^e eeuw

Op Figuur 9 wordt nogmaals een kaart van het 18^e-eeuws Veurne weergegeven. Hierop wordt een iets andere indeling van de Vauban verdedigingsstructuur afgebeeld. Het plangebied ligt (bij benadering) ter hoogte van de stadsgracht en een ravelijn.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaart⁵⁸ (Plan 11) geeft een gelijkaardige Vauban indeling weer als op het stadsplan uit 1733 (Plan 9). Ook hier ligt het plangebied ten zuiden van een bastion, ter hoogte van een ravelijn.

Vandermaelen (1846-1854)

Ter hoogte van het plangebied wordt op de Vandermaelenkaart⁵⁹ (Plan 12) in het zuidoosten een gracht afgebeeld. Ook rondom het plangebied zijn de grachten van de oorspronkelijke Vauban-versterking nog zichtbaar. Ten noorden wordt de Pannestraat afgebeeld, waarlangs amper bewoning aanwezig is. De bewoning situeert zich nog steeds binnen de historische stadskern van Veurne.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Op de Atlas der Buurtwegen⁶⁰ (Plan 13, Plan 14) worden de grachten van de Vauban-versterking ook afgebeeld. Het plangebied bevindt zich ten noorden van en deels ter hoogte van een ravelijn, die afgebakend kan worden middels een perceelsgrens. In het zuidoosten doorkruist een gracht het plangebied. Ten noorden is de Pannestraat zichtbaar.

⁵⁷ CARTESIUS 2021

⁵⁸ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

⁵⁹ GEOPUNT 2021e

⁶⁰ GEOPUNT 2020

Popp (1842-1879)

De Poppkaarten⁶¹ (Plan 15) beelden ter hoogte van het plangebied dezelfde situatie af als op de Atlas der Buurtwegen.

Figuur 9: Stadsplan Veurne uit 18^e eeuw⁶², anonieme hand met benadering plangebied in rood⁶³

⁶¹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

⁶² CARTESIUS 2021

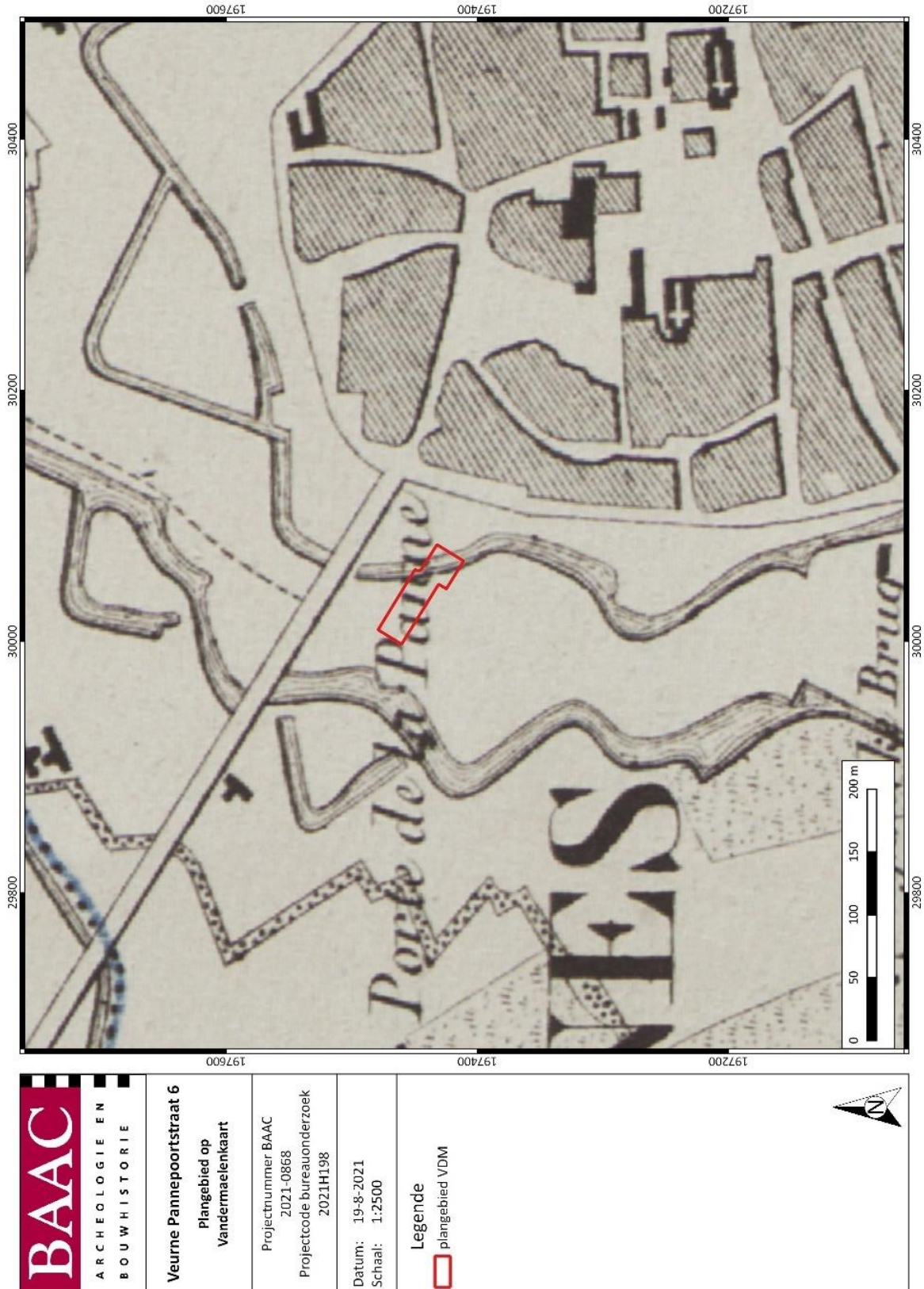
⁶³ CARTESIUS 2021

Plan 11: Plangebied op de Ferrariskaart⁶⁴ (analoog; 1:25.000; 20/08/2021)

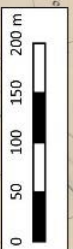
⁶⁴ GEOPUNT 2021b

Plan 12: Plangebied op de Vandermaelenkaart⁶⁵ (analoog; 1:20.000; 20/08/2021)

⁶⁵ GEOPUNT 2021c

 <p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Veurne Pannepootstraat 6 Plangebied op Atlas der Buurtwegen</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0868 Projectcode bureauonderzoek 2021H198</p>	<p>Datum: 19-8-2021 Schaal: 1:4000</p>	<p>Legende Plangebied</p>	
					

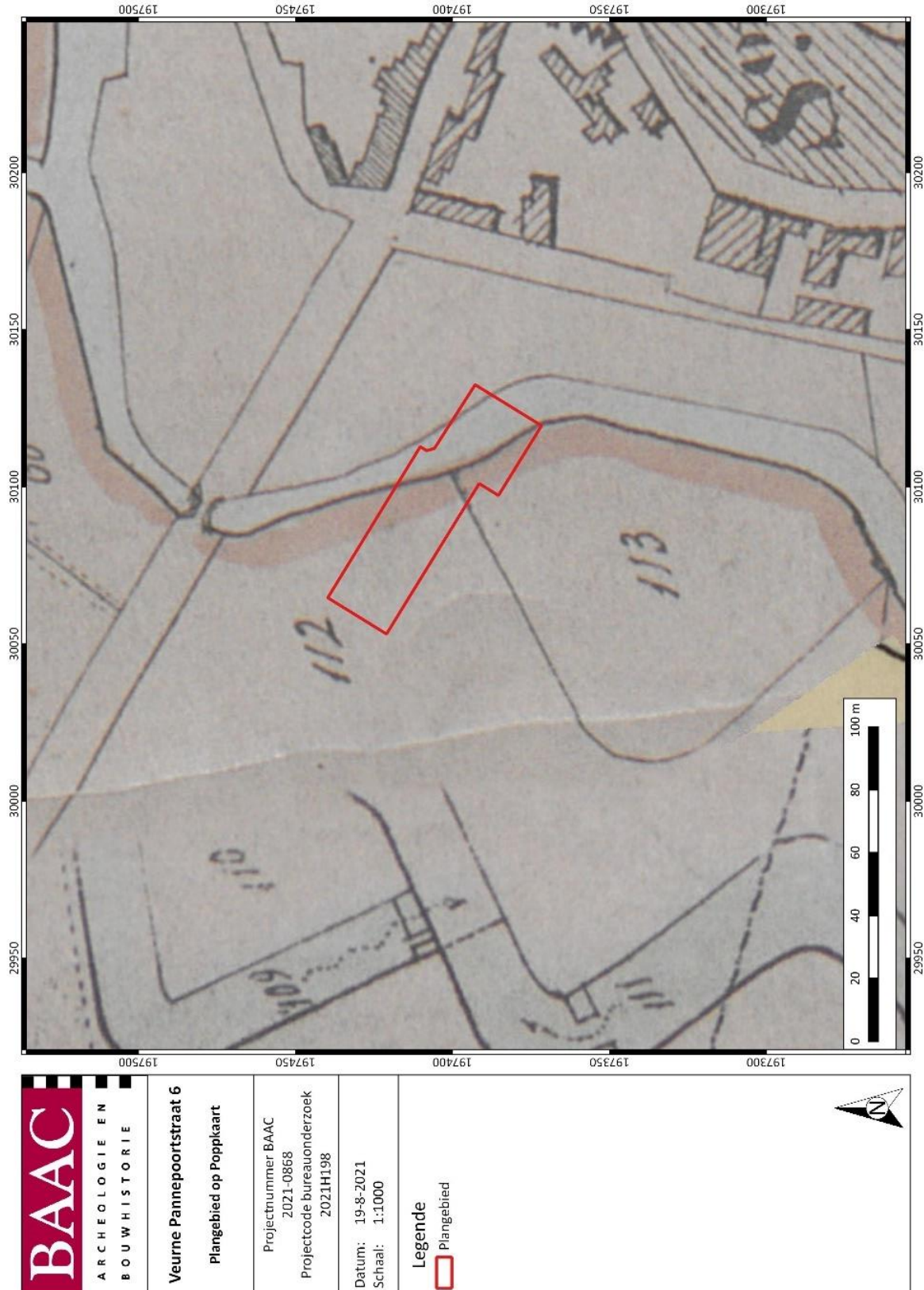
Plan 13: Plangebied en omgeving op de Atlas der Buurtwegen⁶⁶ (analoog; 1:2500; 20/08/2021)

⁶⁶ GEOPUNT 2021a

Plan 14: Plangebied en omgeving op de Atlas der Buurtwegen⁶⁷ (analoog; 1:2500; 20/08/2021)

⁶⁷ GEOPUNT 2021a

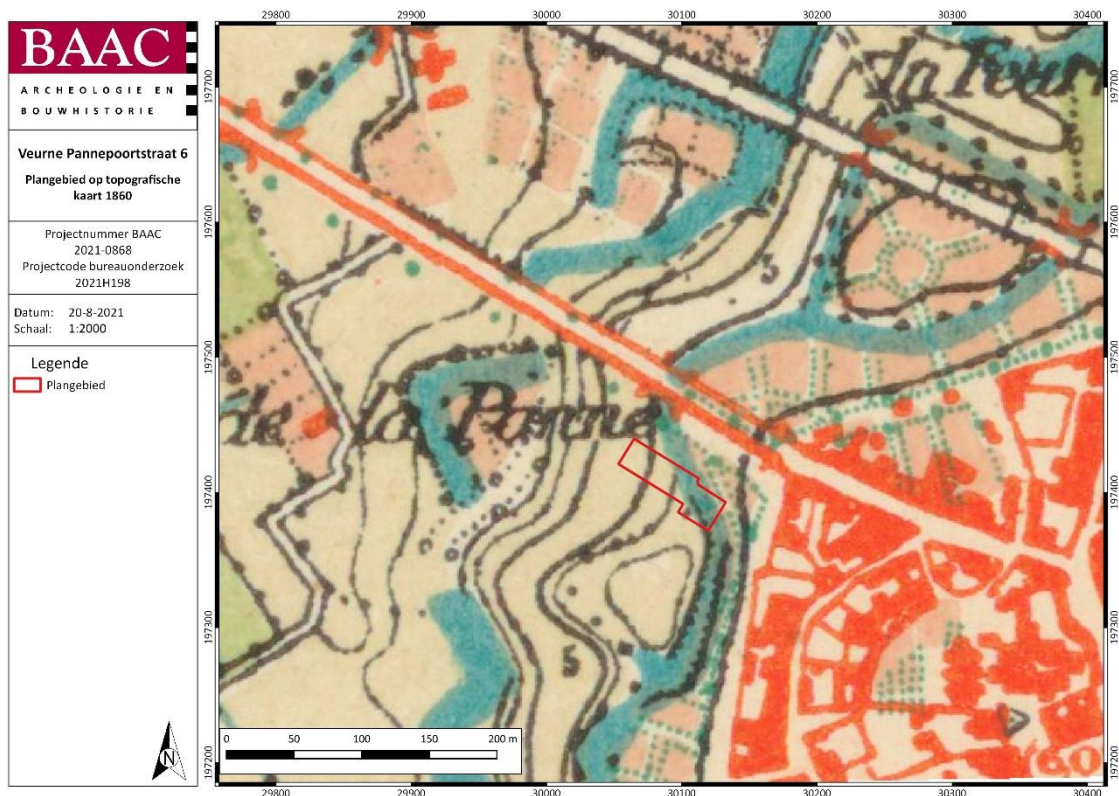

Plan 15: Plangebied op de Poppkaart⁶⁸ (analoog; 1:1.250-1:7.500; 20/08/2021)

⁶⁸ GEOPUNT 2021d

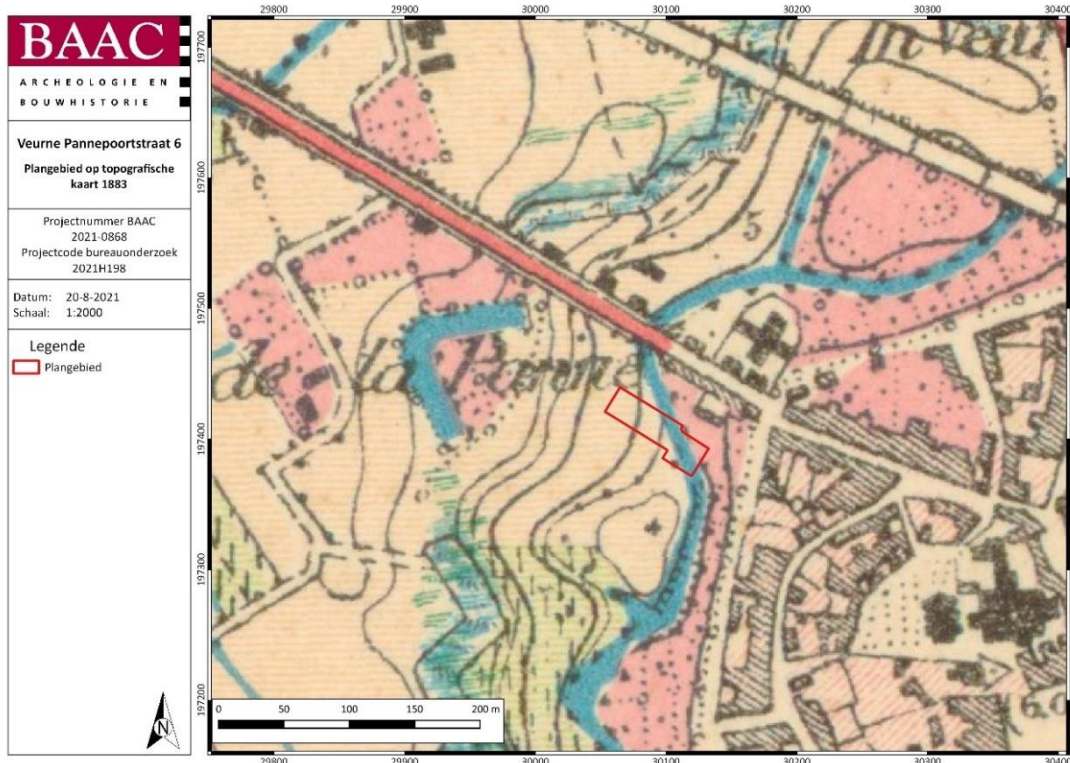
Topografische kaarten (1860 – 1883 – 1911 – 1965)

Op de topografische kaart uit **1860** (Plan 16) is de verdedigingsgracht nog steeds aanwezig ter hoogte van het plangebied. Er is geen bewoning aanwezig. Ook de Pannepoortstraat is nog niet aangelegd. De bebouwing situeert binnen de stadsomwalling van Veurne. De topografische kaart uit **1883** (Plan 17) geeft hetzelfde beeld weer ter hoogte van het plangebied als de kaart uit 1860. De bebouwing langsheen de Pannestraat is wel toegenomen. Het zuidoostelijke deel van het plangebied wordt nog steeds ingenomen door de restant van een versterkingsgracht. De topografische kaart uit **1911** (Plan 18) toont een gewijzigde situatie. De voormalige gracht lijkt op deze kaart gedempt te zijn ter hoogte van en rondom het plangebied. Delen van de gracht zijn nog aanwezig, maar dit ten noorden van de Pannestraat en ten zuiden van het plangebied. Er wordt nog steeds geen bebouwing weergegeven ter hoogte van of onmiddellijk rondom het plangebied. Ook is de Pannepoortstraat nog niet aangelegd. De hoogtelijnen ter hoogte van het plangebied geven nog steeds een grillige topografie weer, te wijten aan de verdedigingselementen. Er is ook nog steeds geen bebouwing aanwezig langs de westzijde van de huidige Daniël de Haenelaan. Vermoedelijk waren de terreinen ten westen van deze straat nog niet opgehoogd. Op de topografische kaart uit **1965** (Plan 19) is te zien dat de Pannepoortstraat wel is aangelegd alsook de bebouwing rondom de straat. Langs de Pannestraat zelf is de bebouwing ook toegenomen. In het zuidwestelijke deel van het plangebied wordt een grote, rechthoekige structuur afgebeeld. Ook de percelen aan de westzijde van de Daniël de Haenelaan worden op deze kaart als bebouwd weergegeven. Vermoedelijk zijn de terreinen rondom het plangebied tussen 1911 en 1965 opgehoogd en bouwrijp gemaakt.

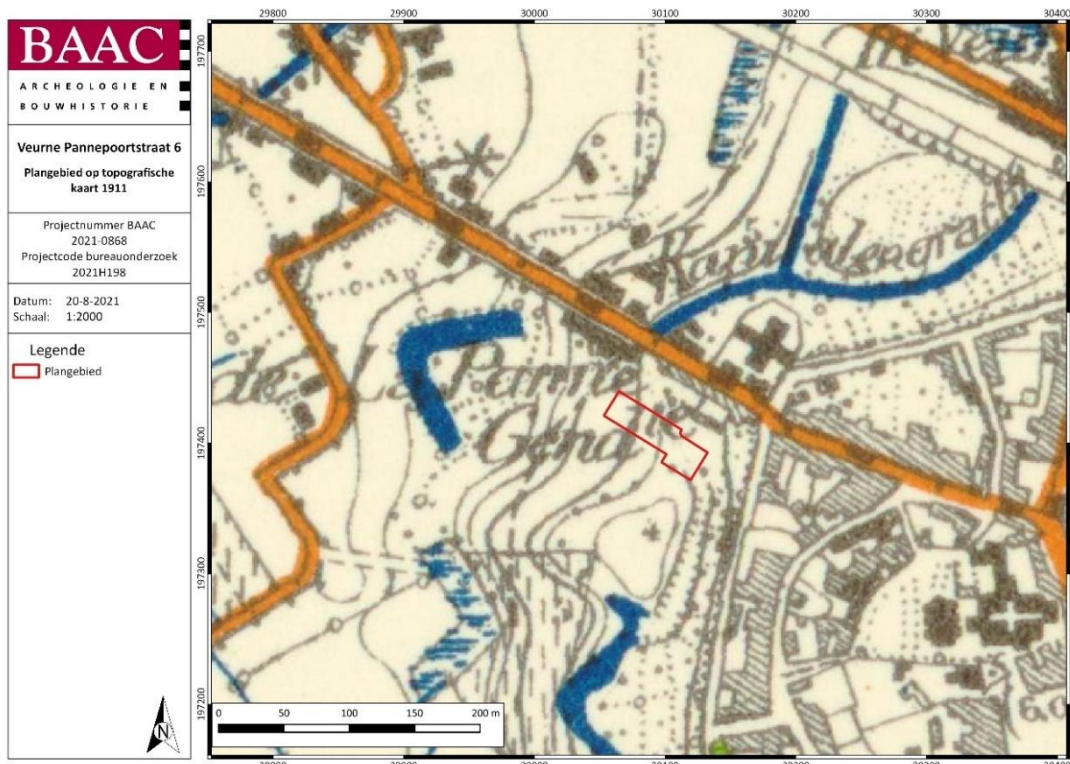

Plan 16: Plangebied op topografische kaart 1860⁶⁹ (analoog; 1:10.000; 20/08/2021)

⁶⁹ CARTESIUS 2021

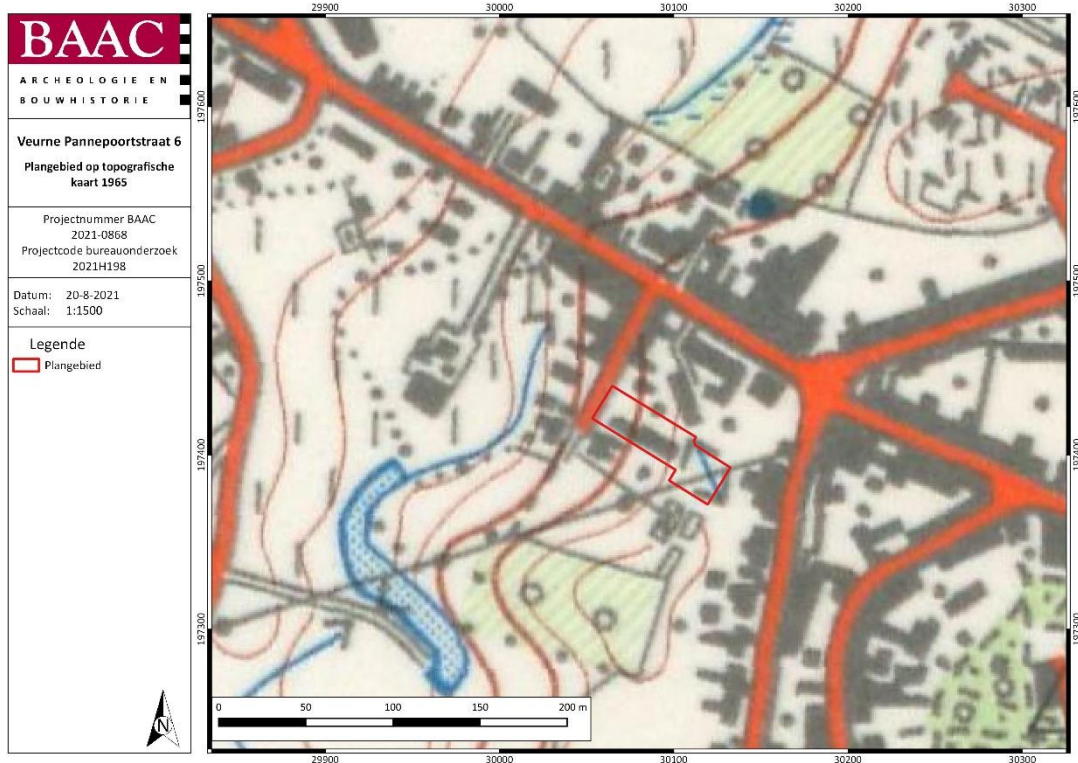
Plan 17: Plangebied op topografische kaart 1883⁷⁰ (analoog; 1:10.000; 20/08/2021)

Plan 18: Plangebied op topografische kaart 1911⁷¹ (analoog; 1:10.000; 20/08/2021)

⁷⁰ CARTESIUS 2021

⁷¹ CARTESIUS 2021

Plan 19: Plangebied op topografische kaart 1965⁷² (analoog; 1:20.000; 20/08/2021)

2.2.4 Orthofotografische bronnen

Op de luchtfoto uit **1971** (Plan 20) is dezelfde situatie rondom het plangebied weergegeven als op de topografische kaart uit 1965 (Plan 19). De terreinen langsheen de Pannepoortstraat en de Pannestraat zijn bebouwd, alsook de terreinen aan de westzijde van de Daniël De Haenelaan. De luchtfoto uit **1979-1990** (Plan 21) geeft een duidelijker beeld van de situatie. Ter hoogte van het plangebied is een grote structuur aanwezig, een loods die quasi even breed is als het plangebied zelf. Deze structuur lijkt groter dan de structuur die afgebeeld wordt op de topografische kaart uit 1965. Mogelijk betreft het een nieuwe structuur. Het zuidoostelijke deel van het plangebied is onbebouwd. De luchtfoto uit **2005-2007** (Plan 22) geeft een nog gedetailleerder beeld weer. De grote structuur centraal in het plangebied is nog steeds aanwezig. De westelijke zone van het plangebied, aan de Pannepoortstraat, is volledig verhard. De oostelijke zone van het plangebied is nog steeds onbebouwd. Deze situatie blijft hetzelfde tot op heden (Plan 3). Tussen 2005-2007 en nu werd het perceel ten noordoosten van het plangebied, aan de Pannestraat 58, bebouwd. Deze bouw was de aanleiding van het archeologisch onderzoek ter hoogte van dit perceel, dat in het archeologisch kader verder wordt toegelicht.

⁷² CARTESIUS 2021

Plan 20: Plangebied op orthofoto 1971⁷³ (digitaal; 1:1; 20/08/2021)

Plan 21: Plangebied op orthofoto 1979-1990⁷⁴ (digitaal; 1:1; 20/08/2021)

⁷³ AGIV 2021c

⁷⁴ AGIV 2021d

Plan 22: Plangebied op orthofoto 2005-2007⁷⁵ (digitaal; 1:1; 20/08/2021)

2.2.5 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied zelf zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 23).⁷⁶ Rondom het projectgebied werden binnen een straal van ca. 1 km veel meldingen teruggevonden. Aangezien zich rondom het plangebied heel wat CAI-meldingen bevinden, wordt de bespreking ervan beperkt tot deze waarden die zich op een gelijkaardige locatie in het landschap bevinden als het plangebied. Dit zijn meldingen die zich ter hoogte van de oude Vauban-versterkingen bevinden en/of buiten de binnenstad van Veurne gelegen zijn (*extra muros*) (Tabel 1):

⁷⁵ AGIV 2021f

⁷⁶ CAI 2021

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁷⁷

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
70105	HALVE MAAN – ROMEINS – GRAFHEUVEL (MET CREMATIEGRAVEN) – TOEVALSVONDST 1845
224136	PANNENSTRAAT 58 – LATE ME EN JONGER – STADSVERSTERKING (STADSGRACHT EN BASTION) – PROEFPUTTENONDERZOEK 2018
151458	GROENE WIG – VAUBAN – ROMEINS (AW, PAALKUILEN, VEENWINNING), 17 ^E EEUW (VAUBAN-VERSTERKING, VESTINGSGRACHT, WALLEN), LATE ME (GRACHTSTRUCTUREN – STADSGRACHT) – PROEFSLEUVENONDERZOEK 2010
157568	DUINKERKESTRAAT-DEHAENELAAN – LATE ME – STADSPOORT – TOEVALSVONDST 2011
73128	WEESHUIS – LATE ME – WALGRACHTSITE – CARTOGRAFIE
76898	DANIËL DEHAENELAAN I – VOLLE ME – MUNTEN – ERFGOEDONDERZOEK 2007
152491	VERKAVELING BURGWEG – VOLLE ME (AW, KUILEN, GREPPELS, VEENWINNING), 20 ^E EEUW (MUNTEN, MUNITIE, BOMKRATERS) – PROEFSLEUVENONDERZOEK 2011
207302	WILL TURA SPORTPARK – VOLLE ME (AW), 19 ^E EEUW (GREPPELS, AW) – PROEFSLEUVENONDERZOEK 2013
75497	KAAYMOLEN – NIEUWE TIJD – MOLEN – CARTOGRAFIE
75496	MARIE-THERÈSEMOLLEN – NIEUWE TIJD – MOLEN - CARTOGRAFIE
213093	ZUIDBURGWEG – 17 ^E EEUW – WOONHUIZEN – PROEFSLEUVENONDERZOEK 2015
217394	ZUIDSTRAAT – NIEUWE TIJD – KLEILAAG MET VONDSTMATERIAAL, DEMPINGSPAKKETN, MOGELIJKE DEMPING STADSGRACHT (PROEFSLEUVENONDERZOEK 2013)

Proefsleuvenonderzoek Pannestraat 58 (CAI 224136)⁷⁸

In 2018 werd aan de Pannestraat 58 een proefputtenonderzoek uitgevoerd, ter hoogte van de percelen ten noordoosten van het plangebied. Naar aanleiding van de bouw van een meergezinswoning met ondergrondse parking drong archeologisch vooronderzoek zich op na de uitgevoerde bureaustudie, namelijk een proefputtenonderzoek. Bij het bureauonderzoek kon een specifieke verwachting opgesteld worden voor het aansnijden van de laatmiddeleeuwse stadsgracht (Vauban-versterking).

⁷⁷ CAI 2021

⁷⁸ VAN REMOORTER 2018

Stratigrafie van de site

Er konden twee relevante archeologische niveaus herkend worden. De antropogene bodemopbouw liep nog tot grote diepte door onder het tweede vlak, de moederbodem werd niet bereikt. Er werden enkele boringen uitgevoerd om de profielen aan te vullen. In het profiel van werkput 3 kon een volledige stratigrafische opbouw bestudeerd worden. Het maaiveld bevond zich op + 5,30 m TAW. De bouwvoor was 30-40 cm dik en bestond uit een dik bruin pakket grof zand. Onder de bouwvoor konden twee recente ophogingslagen herkend worden: een laag geel gevlekt zand en een laag met donkerbruin gevlekt licht kleiig zand. Deze lagen hebben beide een scherpe ondergrens en werden vermoedelijk na de opgave van de verdedigingswerken opgebracht (late 19^e – vroege 20^e eeuw). Deze twee lagen dekten enkele meer kleiige dempingspakketten af. Dit zijn dempingspakketten van de stadsgracht. Centraal en dieper in het profiel waren deze dempingslagen meer gereduceerd. Naast de dempingslagen werden ook vrij homogene, humeuze kleilagen aangetroffen. Deze bevonden zich bovenop de moederbodem en betreffen vermoedelijk actieve grachtfasen.

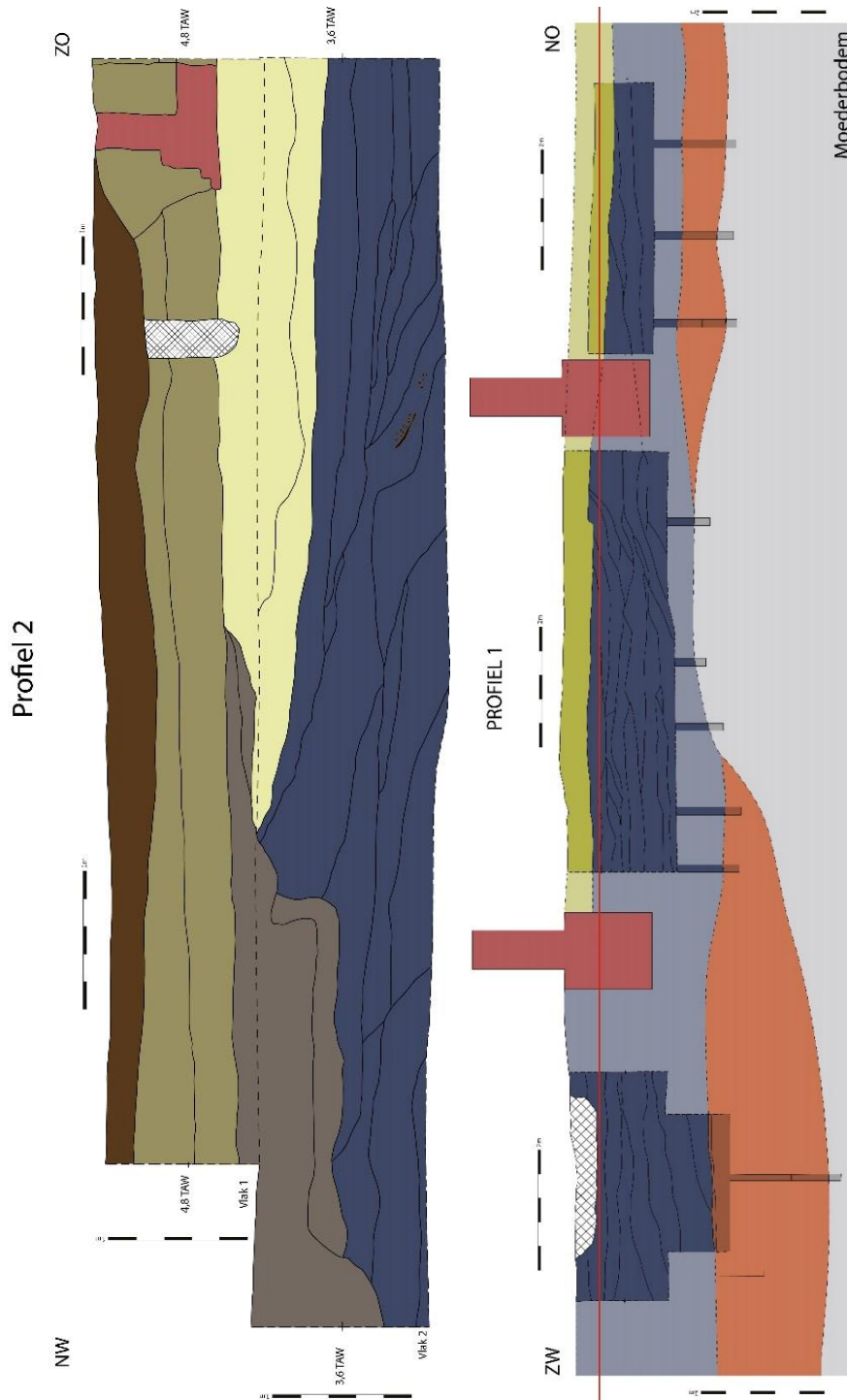
Sporenbestand

De aangesneden sporen konden ruim in drie perioden gedateerd worden; een laatmiddeleeuwse stadsversterkingsfase, een gebastioneerde versterkingsfase en de 19^e-20^e-eeuwse fase. De oudste sporen betreffen dempingslagen van de laatmiddeleeuwse stadsgracht. Op basis van de aangelegde profielen en bijkomende boringen was de gracht minstens 19 m breed en 5 m diep. Aan de stadzijde kon een diepere uitgraving gezien worden dan de minder diepe, maar bredere uitwaaiing aan de veldzijde. Er konden geen aanwijzingen voor oevers herkend worden, waardoor verondersteld kan worden dat ze buiten het plangebied liggen. Gezien de diepte van de lagen en het ontbreken van een helling kan verwacht worden dat de stadsgracht zeer breed was. De stadsgracht had een diepere uitsnijding aan de stadskant. De diepste waargenomen onderzijde van de gracht bevond zich op basis van een boring op 0 m TAW. Aan de veldzijde bevond de onderkant van de gracht zich iets hoger, namelijk tussen + 1,8 en 2 m TAW.

In de loop van de 17^e eeuw werd deze gracht gedempt. Deze dempingslagen betreffen vooral zandige kleilagen met veel laatmiddeleeuws vondstmateriaal. Enkele schaarse 17^e-eeuwse vondsten geven aan dat het om verspit materiaal gaat. Na de demping werd een bastion opgeworpen op deze locatie (in het zuidwesten van het terrein). Er konden enkele zandige lagen met kleibrokken herkend worden die mogelijk een restant zijn van dit bastion (Figuur 10). In de meest zuidelijke werkput werd een gracht aangesneden met een noordwest-zuidoost oriëntatie. Op basis van het historische kaartmateriaal kan deze gracht tot de Vauban-versterking gerekend worden. Een vergelijking met historische stadsplannen toont aan dat de locatie en oriëntatie volledig overeenkomt met de aangetroffen sporen (Figuur 11).

Uit de derde en jongste periode werden baksteenresten uit de 19^e en 20^e eeuw aangetroffen. Het gaat om de kelderverdieping van een deel van een voormalige rijkswachtkazerne.

Tijdens het onderzoek werden geen sporen van de middeleeuwse wal of jongere bastions aangesneden. Deze liggen vermoedelijk buiten het onderzochte terrein. Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek in combinatie met het stadsplan uit 1733 kon een reconstructie van de loop van de Vaubangracht en stadsgracht opgemaakt worden, zie Figuur 12.

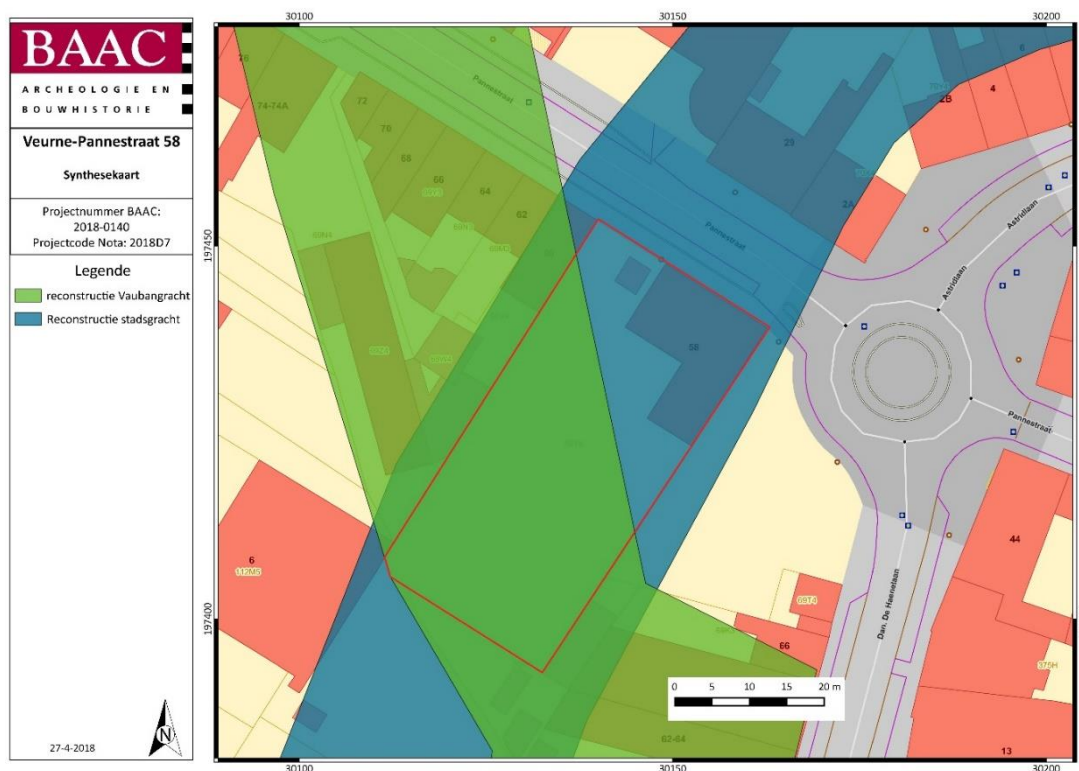

Figuur 10: Links - Profiel 2 Pannestraat 58 (blauw: dempingslagen stadsgracht; lichtgeel: vermoedelijke lagen bastion; grijs: lagen Vaubangracht; lichtbruin:donkerbruin: recente ophogingslagen en bouwvoor).⁷⁹ Rechts – gereconstrueerd grachtprofiel (oranje: actieve lagen gracht; blauw: dempingspakketten; rode lijn op + 3,5 m TAW, diepte punt op 0 m TAW; rood en geel: recentere baksteenresten kelder)

⁷⁹ VAN REMOORTER 2018

Figuur 11: Allesporenkaart onderzoek Pannestraat 58 met aanduiding tracé Vaubangracht in rood⁸⁰

Figuur 12: Synthesekaart onderzoek Pannestraat 58 met het hypothetisch verloop van de stadsgracht in lichtblauw en de Vaubangracht in lichtgroen (obv stadsplan 1733).⁸¹

⁸⁰ VAN REMOORTER 2018

⁸¹ VAN REMOORTER 2018

Overige CAI-meldingen

De oudste vindplaatsen in de omgeving van het plangebied dateren uit de midden-Romeinse tijd. Ongeveer 600 m ten westen van het plangebied, ten zuiden van de weg naar De Panne, werd een grafheuvel ontdekt (CAI: 70105). Het betreft een tumulus met vijf Gallo-Romeinse urnen. Op ca. 100 m ten zuiden en westen van het plangebied werd in 2010 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (CAI 151458). Tijdens het onderzoek werden een drietal Romeinse paalkuilen en enkele Romeinse veenwinningskuilen aangesneden. Ook werden heel wat aardewerkscherven ingezameld. Gezien de ligging van dit onderzoeksterrein werden ook restanten gedocumenteerd die gelinkt kunnen worden aan oude versterkingen van de stad Veurne. Zo werden minstens vier grachtstructuren aangesneden waarvan drie waarschijnlijk in verband te brengen zijn met de middeleeuwse stadsgracht. Bovendien werden ook resten van de Vauban-versterking aangetroffen, zoals de vestinggracht (hoofdgracht, ravelijnsgracht, buitengracht, halvemaaansgracht), vestingwallen (hoofdwal, buitenwal), aanzet van het talud van het ravelijn en van het talud van de halvemaaan.

Ook aan de Duinkerkestraat, ca. 700 m ten zuiden van het plangebied, werden in 2011 per toeval restanten van de Duinkerke stadspoort van de 14^e-eeuwse verdediging van de stad aangetroffen (CAI: 157568). De restanten bestonden uit zware funderingen in gele baksteen van twee halfcirkelvormige baksteenstructuren, die geïnterpreteerd werden als de basis van twee flankeertorens.

Tijdens een proefsleuvenonderzoek dat ca. 900 m ten noorden van het plangebied uitgevoerd werd, werden in 2011 een aantal sporen uit de volle middeleeuwen aangetroffen (CAI 152491). Het betreft verschillende kuilen, greppels, off-site fenomenen en veenwinningsputten. Er werd eveneens volmiddeleeuws aardewerk ingezameld. Daarnaast werden ook bomkraters uit de Eerste Wereldoorlog aangesneden en werden munitieresten en een fragment van een riemgesp uit Eerste Wereldoorlog gevonden.

Op een grootschalig terrein op ca. 700 m ten noorden van het plangebied, in de onmiddellijke nabijheid van het proefsleuvenonderzoek dat hierboven besproken werd, werd in 2013 ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Ruben Willaert (CAI 207302)⁸². Er werden enkele aardewerkfragmenten van kogelpotten uit 10^e-11^e eeuw ingezameld en er werd een spoor gedocumenteerd met laatmiddeleeuws aardewerk. Uit de nieuwe tijd werden 15 fragmenten van postmiddeleeuwse scherven en een ijzeren kanonskogel aangetroffen. Tot slot werden hier greppelsegmenten geregistreerd waarvan sommige zichtbaar zijn op 19e-eeuwse kadasterkaarten.

Verder maakt de CAI voor de nieuwe tijd melding van twee molens die op basis van cartografische bronnen in kaart gebracht konden worden (de Kaaymolen CAI 75497 en de Marie-Therèsemolen CAI 75496). Tijdens een proefsleuvenonderzoek van Ruben Willaert in 2015 werden op een terrein langs de Vaartstraat en de Zuidburgweg, 900 m ten zuidoosten van het plangebied, resten van een gebouw uit de 17e eeuw met een rechthoekig grondplan geregistreerd (CAI 213093)⁸³. Ca. 300 m ten zuiden van het plangebied werd eveneens door Ruben Willaert in 2013 een opgraving uitgevoerd naar aanleiding van de aanleg van een kajakploveveld (CAI 207016)⁸⁴. Hier werd de buitengracht van de Vauban-versterking aangesneden die opgevuld bleek te zijn in verschillende fasen. Verder werden enkele veenwinningskuilen aangesneden uit de 19^e eeuw. Naar aanleiding van een appartementsgebouw aan de Zuidstraat, ca. 650 m ten zuidoosten van het plangebied werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2012 (CAI 217394) waarbij een zeer vaste donkerbruine kleilaag aangetroffen waarin veel vondstmateriaal aanwezig was. Daarnaast werden dempingspakketten

⁸² BONQUET 2013

⁸³ DE GRUYSE et al. 2015

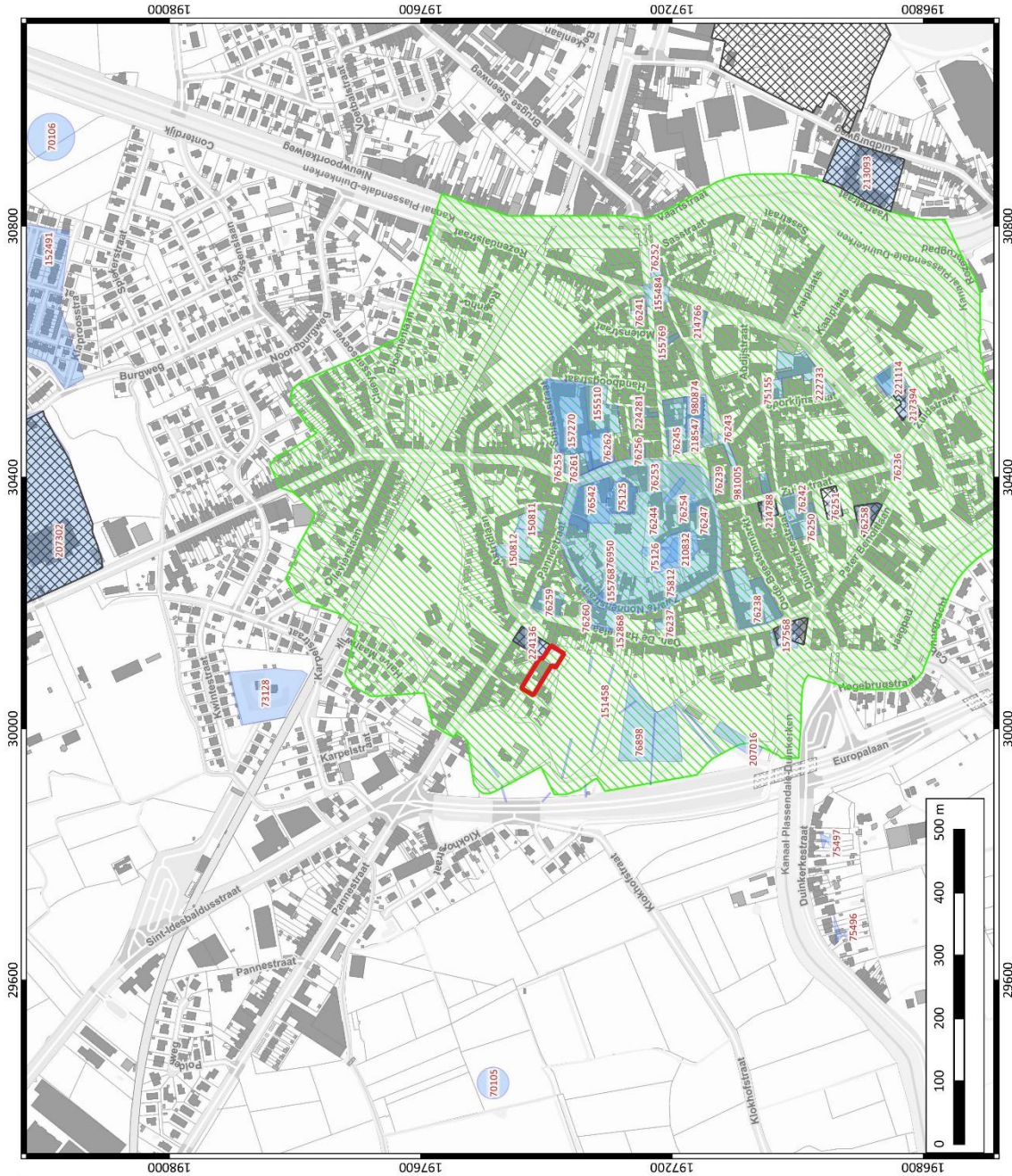
⁸⁴ BONQUET & DE ROEK 2013

gedocumenteerd van ca. 1,5 m dik. Vermoedelijk kunnen deze in verband gebracht worden met de demping van de oude stadsgracht.

Uit bovenstaande CAI-gegevens kan afgeleid worden dat in de nabije omgeving van het plangebied verscheidene meldingen zijn van sites uit verschillende periodes, gaande van de ijzertijd tot en met de nieuwste tijd. Onder de meldingen zitten behoorlijk veel aanwijzingen van nederzettingssites. Dit wil zeggen dat de omgeving een hoge aantrekkingskracht uitoefende op de bewoners om zich te gaan vestigen, dit onder andere wegens een gunstige locatie nabij belangrijke wegen en waterlopen en door de aanwezigheid van het economische centrum van de stad Veurne. Vondsten die dateren uit de steentijd komen volgens de CAI minder of niet voor in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.

De meldingen die het meest relevant zijn voor het onderzoeksterrein, zijn deze die zich op een gelijkaardige locatie bevinden als het projectgebied, zijnde net buiten de middeleeuwse omwalling van de stad en ter hoogte van de 18^e-eeuwse Vauban-versterking. Hierbij zijn voornamelijk de resultaten van het proefputtenonderzoeken ter hoogte van de Pannestraat 58 van groot belang aangezien dit terrein grenst aan het huidige plangebied. De constructie van de laatmiddeleeuwse stadsgracht en de Vauban-versterking die na afloop van dit proefputtenonderzoek opgesteld kon worden toont dat deze sporen ook aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid ook doorlopen in het plangebied.

 <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Veurne Pannepoortstraat 6 Plangebied op CAI kaart met GGA</p>
	<p>Projectnummer BAAC 2021-0868 Projectcode bureauonderzoek 2021H198</p>
<p>Datum: 20-8-2021 Schaal: 1:5500</p>	
<p>Legende</p> <ul style="list-style-type: none"> Plangebied CAI GGA Archeologische zone 	
	

Plan 23: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁸⁵ (digitaal; 1:1; 20/08/2021)

⁸⁵ CAI 2021

Ander archeologisch onderzoek in de regio

Net zoals de CAI-waarden, zijn ook tal van recente archeologische onderzoeken (archeologienota's en nota's) beschikbaar in de omgeving rondom het plangebied. Hieronder worden enkel de onderzoeken toegelicht met een gelijkaardige situatie als het plangebied. Dit wil zeggen, de onderzoeken die zich situeren aan de rand van de historische stad, ter hoogte van de voormalige stadsversterking.

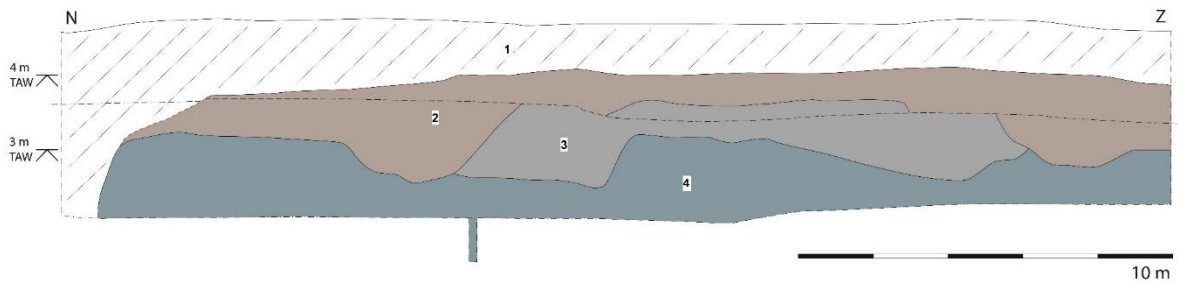
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio

AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
AN ID 3303, N ID 7288	PANNESTRAAT 58	BOZ, PP	GEEN VERVOLG
AN ID 9155, 14870, N ID 17233	PANNESTRAAT 31	BOZ, PP	GEEN VERVOLG
AN ID 18092	VAUBANPARK PARKING	BOZ	PS
AN ID 19246	PANNESTRAAT 43A	BOZ	PS

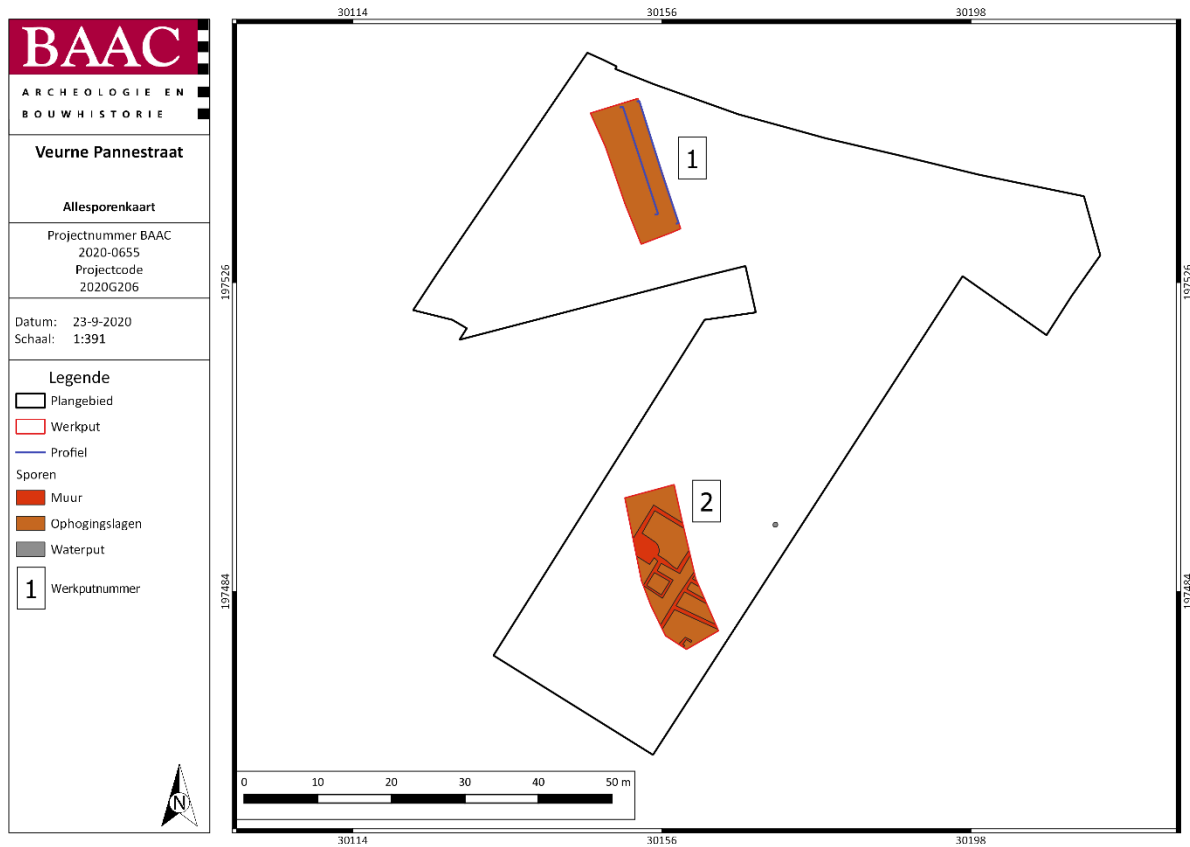
Het archeologische vooronderzoek ter hoogte van de **Pannestraat 58** (AN ID 3303 en N ID 7288) werd reeds toegelicht bij de CAI (ID 224136).

Voor een terrein ter hoogte van de **Pannestraat 31** werd eveneens een bureauonderzoek (AN ID 9155, 14870) en proefputtenonderzoek (N ID 17233) uitgevoerd. Ook hier kon een specifieke verwachting op de laatmiddeleeuwse en jongere versterkingswerken opgesteld worden. Tijdens het proefputtenonderzoek werden twee werkputten aangelegd. De noordelijke werkput zou ter hoogte van de voormalige Vauban-versterking gelegen zijn. Er konden hier nivellerings- en opvullingspakketten herkend worden, maar door het gebrek aan duidelijke spooraflijningen en archeologische vondsten, kon geen uitsluitsel gegeven worden over de precieze ligging van de Vaubangracht. De zuidelijke werkput zou ter hoogte van de middeleeuwse omwalling van de stad gelegen zijn. Er bevonden zich echter funderingen en een onderbouw van een 19^e-eeuwse gevangenis die de bodem tot grote diepte verstoord hebben. Deze verstoring was dieper dan de geplande verstoring. Wegens de afwezigheid van leesbare archeologische niveaus werd geen verder onderzoek geadviseerd.⁸⁶

⁸⁶ PIETERS 2021

Figuur 13: Profiel werkput 1 proefputtenonderzoek Pannestraat 31⁸⁷

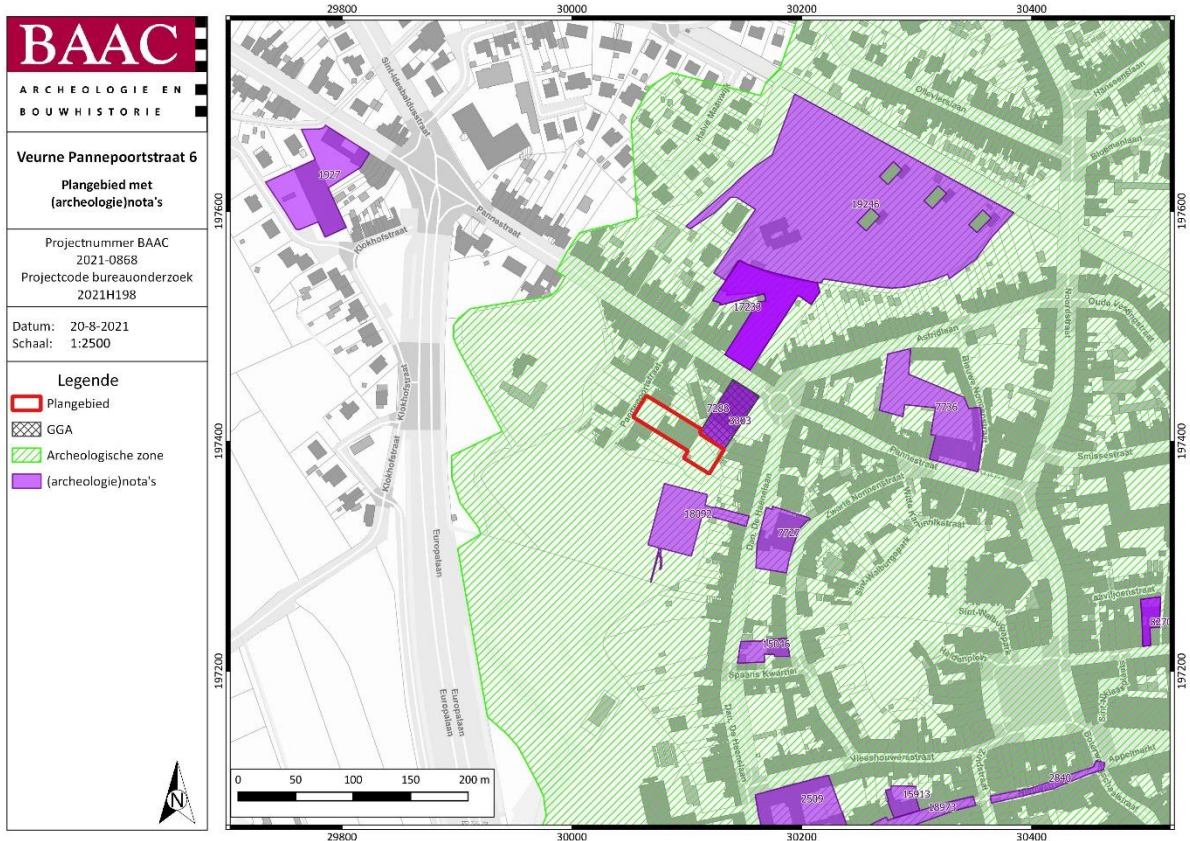
Figuur 14: Allesporenkaart proefputtenonderzoek Pannestraat 31⁸⁸

⁸⁷ PIETERS 2021

⁸⁸ PIETERS 2021

Ook werd recent een archeologienota opgesteld voor de geplande werken op een terrein ca. 25 m ten zuiden van het plangebied (AN ID 18092). De aanleiding voor het bureauonderzoek was de geplande bouw van een parkeerterrein, **Vaubanparking**. Het terrein ligt ook hier ter hoogte van de middeleeuwse stadsgracht en de latere 17^e-eeuwse Vauban-versterking. Er werd reeds een archeologisch onderzoek uitgevoerd, deels ter hoogte van dit terrein (CAI ID 151458). Hierbij werden dempingslagen van de stadsgracht, resten van beschoeiing en een paalspoor aangesneden. Er kan dus een hoge verwachting opgesteld worden ter hoogte van het terrein. Om de aanwezigheid en bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed beter in kaart te brengen, werd een proefsleuvenonderzoek geadviseerd. Tot op heden werd dit onderzoek nog niet gepubliceerd.⁸⁹

Tot slot werd een archeologienota opgemaakt voor de geplande werken ter hoogte van een terrein op ca. 150 m ten noorden van het plangebied, **Pannestraat 43a** (AN ID 19246). Naar aanleiding van de bouw van een nieuwbouw werd hier een bureauonderzoek opgesteld. Ook hier kon een specifieke verwachting opgesteld worden voor het aantreffen van sporen gerelateerd aan de middeleeuwse vestinggracht en de latere Vauban-versterking. In de zones die buiten deze versterkingsstructuren lagen kunnen nog oudere sporen verwacht worden. Gezien de hoge archeologische verwachting en een hoog kennispotentieel, werd verder vooronderzoek geadviseerd en dit in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Tot op heden werd dit onderzoek nog niet gepubliceerd.⁹⁰

Plan 24: Plangebied met archeologienota's en nota's (digitaal; 1:1; 20/08/2021)

⁸⁹ WILLAERT 2021

⁹⁰ MIINNE et al. 2021

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Op basis van de resultaten van het assessmentonderzoek kan reeds een eerste inschatting gemaakt worden van een datering van het plangebied. Het plangebied is gelegen net ten noordwesten van de historische, middeleeuwse stadskern van Veurne, niet ver van een historisch wegtracé (de Pannestraat. Op basis van de oudst beschikbare historische kaarten lag het plangebied vermoedelijk ter hoogte van de middeleeuwse stadsgracht. Vanaf de vroege 18e eeuw wordt Veurne gebastioneerd. Op de historische kaarten uit de 18e eeuw is te zien dat het plangebied gelegen is op de Vauban-versterking. De ligging kan geschetst worden aan de hand van een stadsplan van Veurne uit 1733 en de Ferrariskaart. Eind 18^e eeuw wordt de Vauban-versterking ontmanteld. Op latere 19^e-eeuwse kaarten is te zien dat het plangebied doorkruist wordt door restanten van de vestinggracht.

Op het einde van de 19^e eeuw wordt er nog een restant van de stadsgracht afgebeeld ter hoogte van het plangebied. In het begin van de 20e eeuw werd deze gedempt. In het midden van de 20e eeuw wordt de Pannepoortstraat aangelegd en wordt er bebouwing ter hoogte van het plangebied gesitueerd.

2.3.2 Archeologische verwachting

In de volgende paragraaf worden de resultaten van het bureauonderzoek gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein.

Gezien de paleolandschappelijk ligging in de dynamische en relatief jonge kustvlakte is de kans op het aantreffen van in situ steentijd artefactensites zeer gering. De gebieden in deze regio werden hierdoor gedurende een lange periode blootgesteld aan de dynamische werking van de zee alvorens de situatie zich enigszins stabiliseerde, en aldus een meer permanente bewoning in deze regio toeliet. Tijdens de prehistorie was deze streek geen aantrekkelijke nederzettingslocatie voor jager-verzamelaars om zich te gaan vestigen. Voor de CAI-waarden in de ruime omgeving zijn tot op heden geen steentijdwaarden gekend. De historische ingrepen, meer specifiek de constructie en afbraak van de middeleeuwse stadsgracht en later de Vauban- versterking binnen het plangebied zullen bovendien een negatieve impact gehad hebben op de wetenschappelijke waarde van eventueel aanwezige steentijdvindplaatsen. Dit maakt dat de verwachtingen voor de **steentijdperiode** laag ingeschat kunnen worden.

Voor de metaaltijden, de Romeinse periode en de vroege middeleeuwen zijn weinig historische en archeologische bronnen voorhanden. In de onmiddellijke omgeving komen weinig tot geen sporen, structuren of vondsten voor die met deze perioden in verband gebracht kunnen worden. Door een verdere dichtslibbing evolueerde de kustvlakte van een slik- naar een schorregebied wat zo bleef tot men overging tot drainage van het gebied en aldus een polderlandschap ontstond. De oudste vondsten die verwijzen naar een nederzetting in Veurne zijn terug te brengen tot de Romeinse periode. Ook deze sporen komen slechts beperkt voor. Zo werd een grafheuvel uit de midden-Romeinse tijd (CAI: 70105) opgegraven en werden enkele paal-en veenwinningskuilen en Romeins aardewerk aangetroffen (CAI: 151458). Het minder frequent voorkomen van dergelijke archeologische vindplaatsen kan enerzijds een gevolg zijn van het gebrek aan systematisch archeologisch onderzoek in de regio, anderzijds is het eveneens mogelijk dat de CAI hier (voorlopig) geen of minder melding van maakt. Net zoals voor de steentijdperiode geldt dat de historische ingrepen binnen het plangebied een negatieve impact gehad hebben op de wetenschappelijke waarde van eventueel aanwezige vindplaatsen uit deze periodes. Grote delen van het plangebied zijn bij de aanleg van de stadsgrachten zeer waarschijnlijk wel reeds verstoord tot aanzienlijke dieptes. Globaal genomen worden de verwachtingen voor het aantreffen van sporen uit de **metaaltijden**, de **Romeinse tijd** en de **vroege**

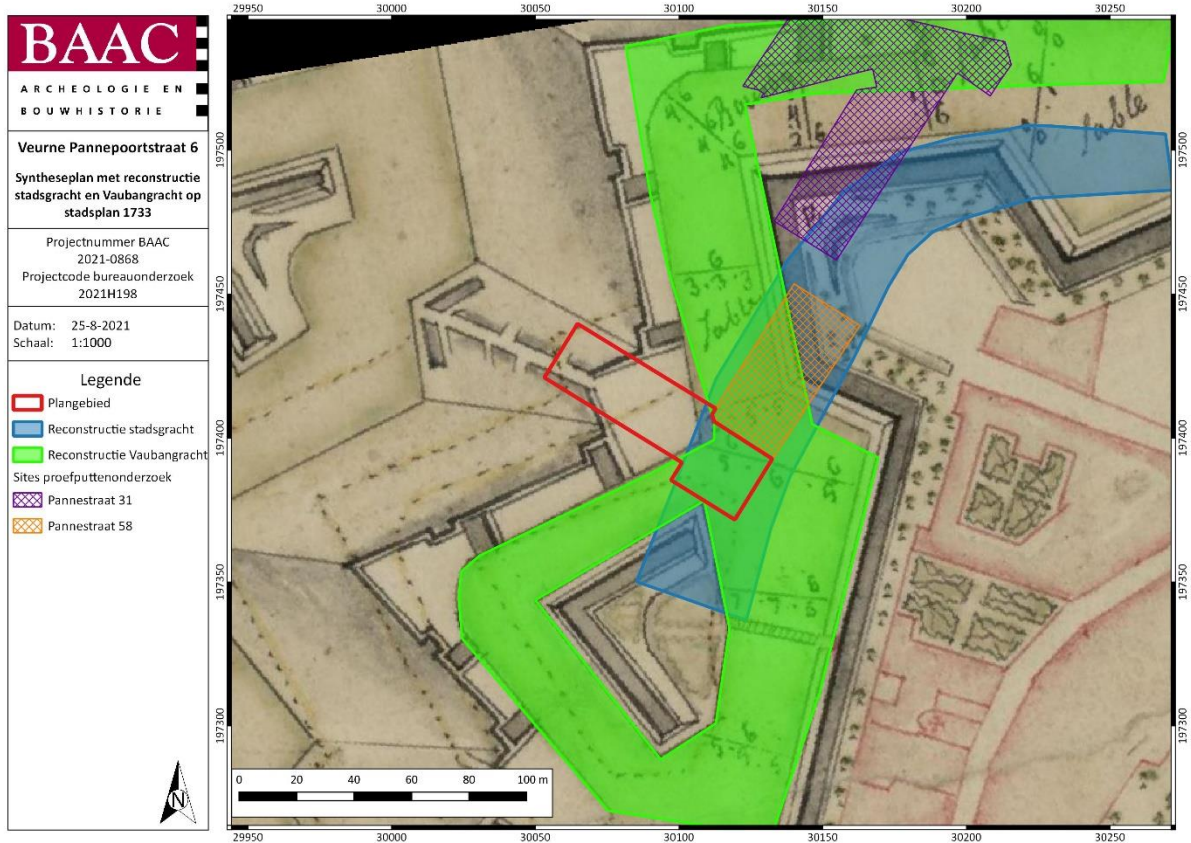
middeleeuwen eerder laag ingeschat. Er werden ook geen sporen of vondsten uit deze perioden aangetroffen bij het recente proefsleuvenonderzoek aan de Pannestraat 58.

Tijdens de volle en late middeleeuwen vond er een sterke ontwikkeling plaats in het gebied. In deze periode is Veurne onderhevig aan sterke stadsontwikkelingen en groeit de handelsstad uit tot een belangrijk economisch centrum waarbij de kern steeds verder uitgebouwd wordt. Het plangebied ligt volgens cartografische bronnen net buiten de historische stad en ter hoogte van de stadsgracht. Dit werd reeds bevestigd door het terrein ten noorden van het plangebied, aan de Pannestraat 58, waar restanten van de middeleeuwse stadsgracht en de latere Vaubangracht zijn aangesneden. Ook werden hier ophogingslagen aangesneden die vermoedelijk te relateren zijn aan een jonger bastion. De verwachtingen voor de **late middeleeuwen en nieuwe tijd** kunnen bijgevolg als hoog ingeschat worden, specifiek voor het aantreffen van sporen gerelateerd aan de verdedigingsgracht en de Vauban-versterking.

In conclusie is de kans op het aantreffen van archeologische restanten uit de 17^e-18^e eeuw is dus aannemelijk. Deze resten werden ook aangetroffen bij het proefsleuvenonderzoek uit 2018 ter hoogte van de Pannestraat 58. Op basis van de resultaten van dit proefsleuvenonderzoek kan een schets gemaakt worden van de vermoedelijke loop van de stadsgracht en de latere Vaubangracht. Uiteraard kunnen er ook sporen aanwezig zijn uit andere periodes. De kans op het aantreffen van archeologische sporen uit vroegere periodes is eerder klein tot gemiddeld, gezien de oorspronkelijk bodemopbouw vermoedelijk tot op grote diepte verstoord is de aanleg en afbraak van de Vauban-versterking. Daarnaast is de kans op het aantreffen van sporen die dateren van na de afbraak van de versterking (1781) reëel. Tijdens de tweede helft van de 20^e eeuw komt de Pannepoortstraat en de huidige bebouwing tot stand.

2.3.3 Syntheseplan

Op het syntheseplan wordt het plangebied weergegeven op het historische stadsplan uit 1733, dat de uitgebreide Vauban-versterking afbeeldt. Ook worden de twee recente proefsleuvenonderzoeken ter hoogte van de Pannestraat 31a en Pannestraat 58 weergegeven. Voornamelijk de resultaten van de Pannestraat 58 kunnen geëxtrapoleerd worden naar het plangebied aangezien deze terreinen aan elkaar grenzen. De reconstructie van de Vaubangracht en de stadsgracht worden ook afgebeeld, zoals bepaald op basis van de resultaten van het vooronderzoek aan de Pannestraat 58 in combinatie met het stadsplan uit 1733. Deze reconstructie situeert de stadsgracht voornamelijk ter hoogte van het oostelijke deel van het plangebied. Ook de Vaubangracht kruist vermoedelijk een deel van het plangebied.

Plan 25: Syntheseplan met recente proefsleuvenonderzoeken, de reconstructie van de stadsgracht en de Vaubangracht op het stadsplan uit 1733⁹¹ (analoog; 1:7409; 25/08/2021)

⁹¹ CARTESIUS 2021

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Ondanks de lage verwachting op archeologische sporen of structuren uit de steentijd, metaaltijden en/of Romeinse periode, kunnen deze een grote kennisvermeerdering betekenen indien deze toch aangetroffen worden. Echter bestaat de kans dat eventuele resten grotendeels verstoord werden bij de aanleg van de Vauban-versterking en de stadsgracht.

Er is een specifieke hoge archeologische verwachting op te stellen voor sporen gerelateerd aan de stadsversterking uit de nieuwe tijd en mogelijk de (late) middeleeuwen. De aanwezigheid van de stadsgracht en van de Vaubangracht werd reeds aangetoond door het proefsleuvenonderzoek ter hoogte van de Pannestraat 58. Hier werden de oevers van de stadsgracht echter niet aangesneden. Op basis van de reconstructie van de stadsgracht (Plan 25) zal de oever landwaarts zich ter hoogte van het plangebied bevinden. Dit betekent een enorme kenniswinst en aanvulling van de kennis en opbouw van de stadsgracht. Ook de oversnijding van de stadsgracht met de Vaubangracht loopt vermoedelijk door het plangebied. Verder kunnen ter hoogte van de westelijke zone van het plangebied mogelijke bijkomende structuren van de Vauban-versterking aangesneden worden bij bijkomend vooronderzoek.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er voldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon voldoende bepaald worden. Op basis van de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁹² is verder vooronderzoek aangewezen.

De aanwezigheid van de laatmiddeleeuwse stadsgracht en mogelijk ook de Vaubangracht ter hoogte van het plangebied kan naar alle zekerheid grenzende waarschijnlijkheid vastgesteld worden. Dat het potentieel op waardevolle kenniswinst bij verder vooronderzoek hoog is werd reeds aangehaald. Verder vooronderzoek blijkt dan ook binnen de context van de voorliggende verkavelingsaanvraag onontbeerlijk.

2.4.3 Keuze onderzoeksmethode

Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	NEE	NEE	NEE	NEE	GEZIEN HET FEIT DAT ER EEN GROTE KANS IS DAT EVENTUELE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN UIT GRONDSPOREN EN/OF VONDSTEN ZULLEN BESTAAN, ZULLEN DE RESULTATEN VAN EEN GEOFYSISCH ONDERZOEK – INDIEN ZE AL IETS OPLEVEREN – LASTIG TE INTERPRETEREN

⁹² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020 fig.3

					ZIJN EN ZAL EEN DEFINITIEVE INTERPRETATIE VAN DE GEGEVENS DIE DOOR EEN DERGELIJK ONDERZOEK KUNNEN WORDEN GEGENEREERD AFHANKELIJK ZIJN VAN EEN ONDERSTEUNENDE INGREEP IN DE BODEM.
VELDKARTERING	NEE	NEE	NEE	NEE	GEEFT GEEN INFORMATIE OVER DE AANWEZIGHEID VAN EEN MOGELIJKE SITE, ENKEL OF ER MATERIAAL AANWEZIG IS UIT EEN BEPAALDE PERIODE. HET MERENDEEL VAN HET TERREIN IS OOK VERHARD EN BEBOUWD
LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	JA*	NEE	NEE	NEE	OPHOGINGS- EN OPVULLINGSPAKKETTEN KUNNEN BINNEN DE OMVANG VAN EEN LANDSCHAPPELIJKE BORING ONVOLDOENDE IN HUN CONTEXT BEOORDEELD WORDEN EN ZULLEN EEN VERTEKEND BEELD GEVEN. INTERPRETATIE VAN BOORPROFIELEN KAN HIER SLECHTS PLAATSVINDEN IN RUIJERE CONTEXT DOOR MIDDEL VAN LANGERE BODEMPROFIELEN
VERKENNEND/ WAARDEREND BOORONDERZOEK	JA*	NEE	NEE	NEE	MOMENTEEL IS ER GEEN INDICATIE VOOR EEN AANWEZIG STEENTIJDPOTENTIEEL. IN STEDELIJKE CONTEXTEN IS DE KANS GROOT DAT DEZE OUDE LOOPOPPERVLAKKEN VERROMMELD ZIJN DOOR HISTORISCHE BODEMACTIVITEITEN EN STEENTIJSITES NIET BEWAARD ZIJN.
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	JA*	NEE	NEE	NEE	MOMENTEEL IS ER GEEN INDICATIE VOOR EEN AANWEZIG STEENTIJDPOTENTIEEL. IN STEDELIJKE CONTEXTEN IS DE KANS GROOT DAT DEZE OUDE LOOPOPPERVLAKKEN VERROMMELD ZIJN DOOR HISTORISCHE BODEMACTIVITEITEN EN STEENTIJSITES NIET BEWAARD ZIJN.
PROEFSLEUVEN/ PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA*	JA	JA	JA	TIJDENS HET PROEFSLEUVEN- OF PROEFPUTTENONDERZOEK WORDT DE VOLLEDIGE REGISTRATIE EN BEMONSTERING VAN DE SPOREN GEGARANDEERD DAARENBOVEN WORDT DE OPPERVLAKTE VAN DE INGEPEN BEPERKT GEHOUDEN OM OVERBODIGE SCHADE AAN HET ERFGOED TE VOORKOMEN.

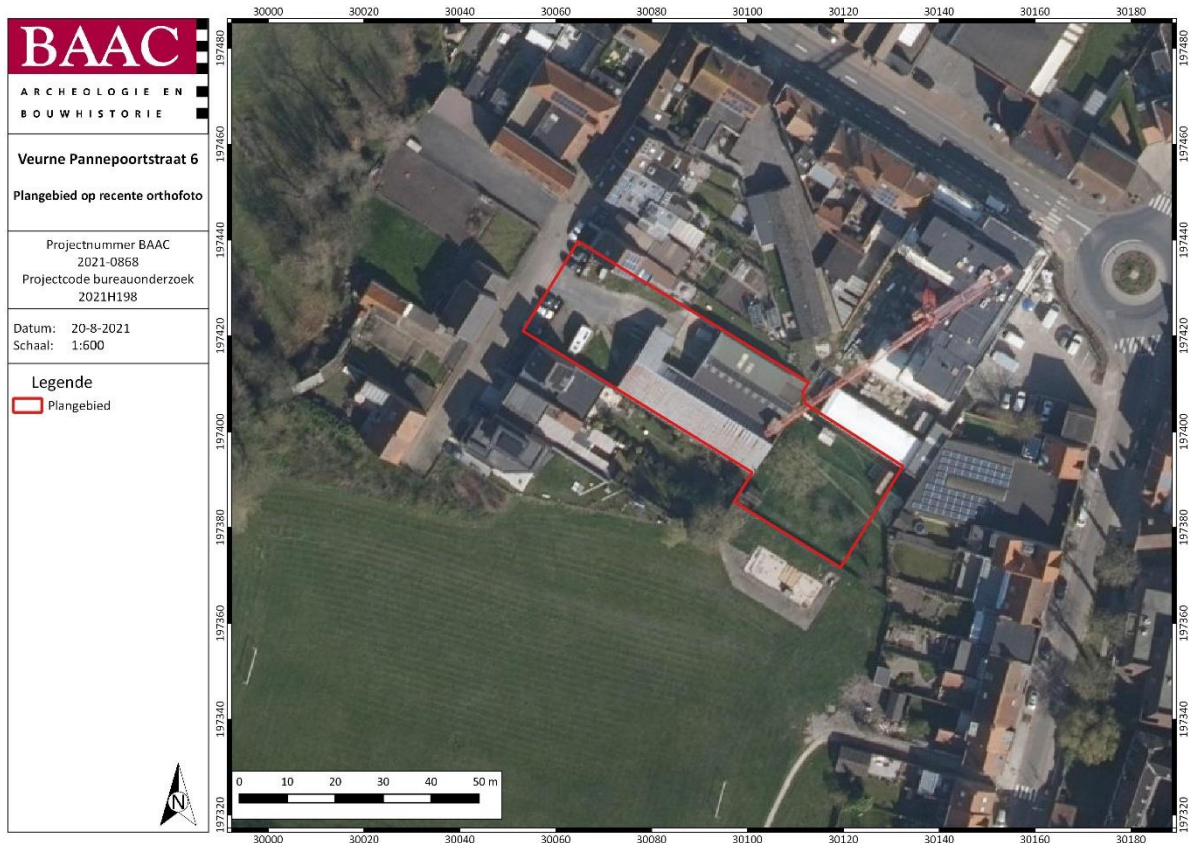
*Na de sloop van de huidige bebouwing en verharding.

Een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van **proefputten** lijkt de meest ideale onderzoeksmethode aangezien de locatie wordt gekenmerkt door bebouwing en een te verwachten complexe stratigrafie. Door middel van proefputten kan, naast de stratigrafische opbouw en het optekenen van archeologische sporen, eveneens de graad van verstoring onderzocht worden. Vandaar dat proefputten aangewezen zijn om deze stratigrafie duidelijk in beeld te brengen. Tijdens dergelijk onderzoek is het van belang dat slechts een beperkt deel van het onderzoeksterrein onderzocht wordt. Zo wordt het resultaat van het onderzoek bereikt met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Het proefputtenonderzoek vindt plaats na de **sloop** van de huidige bebouwing. De geplande sloop van de bestaande gebouwen kan tot op het niveau van het huidige maaiveld uitgevoerd worden zonder archeologische begeleiding. De sloop van bouwelementen onder het huidige maaiveld (onder de vloerplaat en funderingen) behoort reeds tot het archeologisch vooronderzoek en mag nog niet plaatsvinden.

2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein

Aangezien het om een verkavelingsaanvraag gaat, wordt uitgegaan van een volledige verstoring van het terrein. Bijgevolg wordt het volledige plangebied opgenomen als advieszone voor het verdere vooronderzoek.

Plan 26: Plangebied met afbakening van de zone voor proefputtenonderzoek
(digitaal; 1:1; 20/08/2021)

3 Samenvatting

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag voor het project **Veurne, Pannepoortstraat 6** werd door BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgesteld. De huidige bebouwing en verharding wordt gesloopt en verwijderd. Deze ingrepen impliceren bodemingrepen die een bedreiging betekenen voor het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek is de noodzaak voor verder vooronderzoek op het terrein bevestigd en dit in de vorm van een **proefputtenonderzoek**.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van verschillende beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Zo kon ingeschat worden wat het onderzoekspotentieel van het plangebied is en kon de archeologische verwachting voor het plangebied vastgesteld worden.

Het bureauonderzoek toonde aan dat het plangebied zich ter hoogte van de stadsversterking uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd bevindt. De aanwezigheid van de laatmiddeleeuwse stadsgracht en de gebastioneerde Vauban-versterking uit de vroege 18^e eeuw werden reeds aangetoond op de percelen ten noordoosten van het plangebied. Er kan met grote zekerheid gesteld worden dat deze waarden ook aanwezig zijn ter hoogte van het plangebied. Gezien het hoge archeologisch potentieel, specifiek op het aansnijden van de stadsversterking, in combinatie met een groot kennispotentieel is verder vooronderzoek onontbeerlijk. In het kader van een verkaveling dient namelijk uitgegaan te worden van een volledige versterking van het terrein. Om de specifieke locatie, omvang en opbouw van de stadsversterking te onderzoeken wordt een proefputtenonderzoek geadviseerd.

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Zicht op het plangebied vanaf de Pannepoortstraat	5
Figuur 2: Verkavelingsplan	7
Figuur 3: Hoogteverloop terrein	13
Figuur 4: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	18
Figuur 5: De stad Veurne tijdens de vroege middeleeuwen met I: het huidige stratenpatroon, II: reconstructie van de kruisstraat, III: de ringgracht rond de burcht, IV: Loop van de geul van de latere Colme, V: Terp. Het plangebied situeert zich ten noordwesten van het centrum.....	22
Figuur 6: De stad Veurne tijdens de 13de eeuw met I: huidig stratenpatroon, II: reconstructie stratenpatroon, III: kerkhofarealen, IV: stadsverdediging van 1214, V: artisanale zone, 1. De grafelijke motte, 2. Grafelijke administratie, 3. Sint-Walburgaproosdij, 4. Terrein van de Norbertijnerabdij van Sint-Niklaas, 5. Marktpllein, 6. Parochie van Sint-Denijs, 7. Kapel O.-L.-Vrouw Oostuut, 8. Landhuis, 9. Vleeshalle, 10. Marktpllein achter Walburgakoor, 11. Stadshalle, 12. Tempelhof, 13. Noordpoort, 14. Oostpoort, 15. Waterpoort, 16. Zuidpoort richting Burgweg, 17. Zuidpoort, 18. Westpoort en 19. Poort richting Koksijde.....	23
Figuur 7: Stadsplan Veurne (Voerene) op Jacob van Deventer kaart. Plangebied bij benadering aangeduid (rode cirkel), (noorden bovenaan).....	25
Figuur 8: Veurne op de Sanderuskaart uit de Flandria Illustrata (1641) met aanduiding van het plangebied bij benadering (rode cirkel) (noorden bovenaan)	26
Figuur 9: Stadsplan Veurne uit 18 ^e eeuw, anonieme hand met benadering plangebied in rood	29
Figuur 10: Links - Profiel 2 Pannestraat 58 (blauw: dempingslagen stadsgracht; lichtgeel: vermoedelijke lagen bastion; grijs: lagen Vaubangracht; lichtbruin: donkerbruin: recente ophogingslagen en bouwvoor). Rechts – gereconstrueerd grachtprofiel (oranje: actieve lagen gracht; blauw: dempingspakketten; rode lijn op + 3,5 m TAW, diepte punt op 0 m TAW; rood en geel: recentere baksteenresten kelder)	42
Figuur 11: Allesporenkaart onderzoek Pannestraat 58 met aanduiding tracé Vaubangracht in rood	43
Figuur 12: Synthesekaart onderzoek Pannestraat 58 met het hypothetisch verloop van de stadsgracht in lichtblauw en de Vaubangracht in lichtgroen (obv stadsplan 1733).....	43
Figuur 13: Profiel werkput 1 proefputtenonderzoek Pannestraat 31.....	48
Figuur 14: Allesporenkaart proefputtenonderzoek Pannestraat 31	48

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 19/08/2021)	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 19/08/2021)	3
Plan 3: Plangebied met weergave van te verkavelen terrein op orthofoto(digitaal; 1:1; 20/08/2021)	6
Plan 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 19/08/2021)	11
Plan 5: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 19/08/2021)	12
Plan 6: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 19/08/2021)	16
Plan 7: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 19/08/2021)	17
Plan 8: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000; 19/08/2021).....	20
Plan 9: Plangebied op stadsplan Veurne uit 1733 (analoog; 1:7409; 20/08/2021)	27
Plan 10: Plangebied op stadsplan Veurne uit 1733 (detail) (analoog; 1:7409; 23/08/2021).....	28
Plan 11: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 20/08/2021)	30
Plan 12: Plangebied op de Vandermaelenkaart (analoog; 1:20.000; 20/08/2021)	31
Plan 13: Plangebied en omgeving op de Atlas der Buurtwegen (analoog; 1:2500; 20/08/2021)	32
Plan 14: Plangebied en omgeving op de Atlas der Buurtwegen (analoog; 1:2500; 20/08/2021).....	33
Plan 15: Plangebied op de Poppkaart (analoog; 1:1.250-1:7.500; 20/08/2021)	34
Plan 16: Plangebied op topografische kaart 1860 (analoog; 1:10.000; 20/08/2021)	35
Plan 17: Plangebied op topografische kaart 1883 (analoog; 1:10.000; 20/08/2021)	36
Plan 18: Plangebied op topografische kaart 1911 (analoog; 1:10.000; 20/08/2021)	36

Plan 19: Plangebied op topografische kaart 1965 (analoog; 1:20.000; 20/08/2021)	37
Plan 20: Plangebied op orthofoto 1971 (digitaal; 1:1; 20/08/2021)	38
Plan 21: Plangebied op orthofoto 1979-1990 (digitaal; 1:1; 20/08/2021)	38
Plan 22: Plangebied op orthofoto 2005-2007 (digitaal; 1:1; 20/08/2021)	39
Plan 23: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (digitaal; 1:1; 20/08/2021)	46
Plan 24: Plangebied met archeologienota's en nota's (digitaal; 1:1; 20/08/2021)	49
Plan 25: Synthseplan met recente proefsleuvenonderzoeken, de reconstructie van de stadsgracht en de Vaubangracht op het stadsplan uit 1733 (analoog; 1:7409; 25/08/2021)	52
Plan 26: Plangebied met afbakening van de zone voor proefputtenonderzoek (digitaal; 1:1; 20/08/2021)	55

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied	40
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio	47
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode	53

5 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2021. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwku ndig-verkaveling_v7.pdf.
- AGIV, 2021a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1979-1990, Vlaanderen.
- AGIV, 2021e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021f. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, zomeropnamen, kleur, 2005-2007, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021g. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- BAETEMAN, C., 2008. *De Holocene geologie van de Belgische kustvlakte*, Brussel: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen: Belgische Geologische Dienst.
- BAETEMAN, C., 2007a. De laat holocene evolutie van de Belgische kustvlakte: sedimentatieprocessen versus zeespiegelschommelingen en Duinkerke transgressies. *Geo- and Bioarchaeological Studies*, (8), pp.1–17.
- BAETEMAN, C., 2007b. De ontstaansgeschiedenis van onze kustvlakte. *De Grote Rede. Nieuws over onze kust en zee*, (18), pp.2–10.
- BONQUET, T., 2013. *Archeologisch vooronderzoek Will Tura sportpark (Veurne)*, Sijsele.
- BONQUET, T. & DE ROEK, A., 2013. *Archeologisch onderzoek Vaubanpark (Veurne)*, Sijsele.
- CAI, 2021. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2021. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

- CARTESIUS, 2020. Kaart van Deventer (1550-1565).
- VAN DEVENTER, J., 1550. Voerene. Available at: <http://uurl.kbr.be/1043890>.
- DOV VLAANDEREN, 2021a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2021b. Databank Ondergrond Vlaanderen, neogeen/paleogeen (tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2021c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- ERVYNCK, A. et al., 1999. Human occupation because of regression, or the cause of transgression? A critical review of the interaction between geological events and human occupation in the Belgian coastal plain during the first millennium AD. *Probleme der Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet*, (26), pp.97–121.
- GEOPUNT, 2021a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2021b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2021c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2021d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2020. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845).
- GEOPUNT, 2021e. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854).
- DE GRUYSE, J., BONQUET, T. & DEMEY, D., 2015. *Archeologisch vooronderzoek Zuidburgweg (Veurne)*, Brugge.
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, 2021a. Inventaris onroerend erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>.
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, 2021b. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroenderfgoed.be>.
- JACOBS, P. & DE CEUKELAIRE, M., 2002. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest, kaartblad 19-20: Veurne-Roeselare*, Brussel.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2020. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- LEHOUCQ, A., 2003. Ontstaan en groei van de stad Veurne: een archeo-topografische benadering. *Gidsenkring Westhoek Infoblad*, 1.
- MINNE, T., DE WITTE, A.-S. & VAN DER DOOREN, L., 2021. *Archeologienota Veurne, Pannestraat 43a*,

- Gent. Available at: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/19246>.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000.*, Leuven.
- MOSTAERT, F., 2000. Geografische situering en ontwikkeling van de Vlaamse kuststreek. *Vlaanderen*, (49), pp.130–134.
- PIETERS, T., 2021. *Nota Veurne, Pannestraat 31*, Gent. Available at: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/17233>.
- VAN RANST, E. & SYS, C., 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000). , (April), p.361.
- VAN REMOORTER, O., 2018. *Nota Veurne, Pannestraat 58: Verslag van Resultaten*, Gent.
- SANDERUS, A., 1641. *Flandria illustrata, sive Descriptio comitatus istius per totum terrarum orbem celeberrimi, III tomis absoluta*. Available at: <http://www.flandrica.be> [Accessed January 1, 2016].
- TYS, D., 2001. De inrichting van een getijdenlandschap. De problematiek van een vroegmiddeleeuwse nederzettingsstructuur en de aanwezigheid van terpen in de kustvlakte: het voorbeeld van Leffinge (gemeente Middelkerke, provincie West-Vlaanderen). *Archeologie in Vlaanderen*, VII, pp.257–279.
- WILLAERT, A., 2021. *Vaubanpark (Veurne, West-Vlaanderen)*, Sint-Michiels-Brugge. Available at: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/18092>.